

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIFVEN AF

PONTUS E. FAHLBECK

Pris för årgång 6 kr.

Lösnummer af detta häfte kostar 2 kr 50 öre.

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION
DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP.

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer under 1917 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande af ett alltför strängt anlitage af den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik — detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från hithörande områden. Tidskriften kommer dessutom att meddela kortare *anmärningar* och granskningar af nyutkommen statsvetenskaplig litteratur, hufvudsakligen svensk men vid förekommande tillfälle äfven norsk och dansk.

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet, och härutinnan vågar den ock hoppas på framgång, då från olika håll bidrag utlofvats eller eljest för framtiden ställts i utsikt af vårt lands mest framstående författare på statsvetenskapernas område.

Tidskriften utkommer i 5 häften om året, omfattande minst 20 ark. Prenumerationspriset blir såsom hittills 6 kr. för år. Lösa häften säljas i mån af tillgång till ett pris af c:a 50 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos «Redaktionen af Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angifvande af källan förbjudes.

Lund i december 1916.

P. Fahlbeck.

Innehåll:

R. Erich, Fredsfrågor.

Lage Staël von Holstein, Ett svenskt-norskt Spetsbergen.

S. D. Wicksell, Exakta dödlighetstabeller.

Litteratur.

Fredsfrågor.

Af

Prof. R. Erich.

I.

Lika litet som det ännu är möjligt att med någon större grad af visshet förutsäga tidpunkten för världskrigets slut och krigets utgång, lika litet kan man än så länge med bestämdhet uttala något rörande de former, som vid uppgörelsen skola komma till användning. Frågan om separatfred eller allmän fred har ju redan länge utgjort ett omtyckt diskussionstema och tidtals har det, i trots af ententemakternas öfverenskommelser att endast gemensamt sluta fred, förefallit som om det stora fredsslutet komme att åtminstone inledas med en särfred mellan enskilda krigförande makter, hvarvid det ofta antagits, att en dylik separatuppgörelse kunde utgöra början till det allmänna fredsverket. I själfva verket synes det sannolikt, att om en försoning komme till stånd mellan tvänne betydande motståndare — t. ex. Tyskland och Ryssland — så kunde kriget mellan de återstående parterna knappast blifva långvarigt.

Tidigare antogs det ganska allmänt och antagligen på goda grunder, att centralmakterna och främst Tyskland komme att ställa sig afvisande gentemot tanken på en gemensam uppgörelse. Emellertid har det redan af centralmakternas fredsambud af den 12 december 1916 och särskildt äfven af Tysklands och Österrike-Ungerns svarsnoter till presidenten Wilson, dagtecknade den 26 i samma månad, med all tydlighet framgått, att man på sagda håll icke längre förhåller sig afvisande mot åtgärder, som afse en mer eller mindre gemensam uppgörelse. Det torde f. ö. knappast kunna bestridas, att ju längre kriget varar, och särskildt om hvarken den

ena eller andra maktgruppen kommer att kunna uppvisa en afgörande seger, desto större sannolikhet föreligger för att fredsverket skall framgå ur en 'samverkan mellan samtliga parter'¹, hvaremot en obetingad segerherre komme att hafva det lättare att föreskrifva hvarje enskild motståndare sina villkor.

Det är f. ö. mycket möjligt, att en särfred mellan tvenne krigförande makter faktiskt komme att erhålla karaktären af en preliminärfred, i det att den föregående öfverenskommelsen blefve indragen i den allmänna uppgörelsen mellan samtliga makter. Det är också naturligt, att mellanhafvandena mellan resp. stater kunna vara i den grad invecklade och beroende af hvarandra, att en samfäld utredning ej kan undvikas och att eventuellt tidigare ingångna tvåstatsfördrag måste i viss mån upprifvas. En viss stat kan se sig tvungen att bevaka sina intressen icke blott gentemot sina motståndare, utan ock — måhända i lika hög grad — gentemot sina förbundna. — — — En föregående särfred kan sålunda tänkas sist och slutligen antaga karaktären af en preliminärfred, som icke förblir i alla delar bestående, på samma sätt som freden i San Stefano undergick en slutlig revision genom Berlin-kongressens beslut.

Då man räknar med möjligheten, att fredsverket skall utmyнна i en samfäld uppgörelse, måste man gifvetvis å andra sidan betänka, att många frågor uteslutande hänföra sig till förhållandet mellan tvänne eller ett fåtal stater, hvaremot andra beröra gemensamma eller allmänna intressen. I många fall åter hafva tvänne stater, tillhörande motsatta maktgrupper, inga direkta inbördes mellanhafvanden, utan framstå såsom hvarandras motståndare endast i följd af sina alliansförbindelser. Huru en utredning skall ägarum i alla dessa olika fall, undandraget sig gifvetvis f. n. en mera ingående pröfning. I hvarje fall är det säkert, att, äfven om fredsförhandlingarna komma att bedrifvas i största möjliga utsträckning gemensamt, så komma dock en hel del angelägenheter att ordnas genom speciella uppgörelser mellan de stater, hvilkas intressen frågan gäller. Det är icke uteslutet, att dylika säraftal senare föreläggas en eventuell allmän kongress, som äger fastställa

¹ I samma riktning verka de demokratiska strömningar, som f. n. göra sig gällande i många länder.

dem eller åtminstone besluta om deras intagande i det gemensamma fredsinstrumentet. Den bekanta formeln, att vissa bifördrag skola hafva samma kraft och verkan som om de blifvit intagna i hufvudfördraget, kan här tänkas komma till användning.

Dylika anordningar äro gifvetvis bäst förenliga med ett sådant tillvägagående, att fredsunderhandlingarna mellan de olika staterna ske samtidigt och om möjligt på samma ort.

Såsom angelägenheter, hvilka redan nu kunna betecknas såsom gemensamma åtminstone för en större grupp af stater, må här antydast de svårösta kolonialproblemen, som faktiskt torde komma att föranleda betydande förändringar i tidigare makt- och besittningsförhållanden, den polska frågan samt det komplex af frågor, som pläga sammanfattas under benämningen Balkanfrågan.

II.

Det senast berörda ämnet, d. v. s. frågan om de politiska förhållandena på Balkanhalfön, är i många afseenden af säregen beskaffenhet. Balkanfolkens och -staternas förhållanden ha städse betraktats såsom i viss mån sammanhängande med hvarandra, något som ju också Paris- och Berlinfördragens bestämmelser ådagalägga. I nära samband härmed står den omständigheten, att ifrågavarande länder i viss mån behandlats närmast såsom objekt för främmande makters — de närmast intresserade stormakternas — öfverenskommelser, icke såsom fullmyndiga internationella rättssubjekt, hvilkas rättsförhållanden ej kunna afgöras utan deras eget samtycke. Undantagsnormer af denna art ha på dem i viss mån tillämpats äfven efter det de *de jure* erkänts såsom suveräna stater. Man behöfver endast genomgå ifrågavarande traktaters bestämmelser för att finna, att dessa stater i mer än ett fall behandlats såsom i viss mån omyndiga, och i de fall, då den europeiska storpolitiken under senaste årtionden utöfvat en interventionsrätt inom Europas egna gränser, har den riktat sig mot ifrågavarande länder. En återklang kan skönjas uti den befogenhet att afgöra Albaniens och de egeiska öarnas öde, som genom fördraget i London af den 30 maj 1913 tillerkändes stormaktsregeringarna.

I alla händelser ha emellertid äfven de små Balkanstaterna i den stora världskampen uppträdt som krigförande makter, formellt likställda med resp. stormakter. Att med hänsyn till den i viss mån exceptionella ställning de i mellanfolkligt afseende tidigare intagit behandla dem såsom *rättsligt* diskvalificerade, kan icke gärna komma i fråga. Här af följer själfallet icke, att de politiskt kunde spela närmelsevis samma roll som deras mäktiga motståndare eller bundsförvandter.

Med hänsyn till vissa stater tillkommer emellertid en svårighet af säregen beskaffenhet. Frågan om förhållandet mellan eröfring, *debellatio* och krigiskt besättande, *occupatio*, har under kriget, erhållit aktuell praktisk betydelse. Med eröfring i ifrågasvarande bemärkelse afses, såsom bekant, ett sådant krigiskt afgörande, som leder till en krigförande stats slutliga undergång. Motståndaren har intagit dess område och förintat dess statsmakt. Det kan alltså icke heller komma i fråga, att den stat, som redan därförinnan gått under, vidare förmådde vid ett fredsslut uppträda såsom bärare af en statsmakt; endast ett erkännande af det som allaredan skett är i detta fall möjligt. Emellertid måste det vara en *quaestio facti*, när en statsmakt verkligen upphört att existera.

Det är knappast riktigt att uppställa den allmänna satsen, att en *debellatio* föreligger, så snart hela statsområdet blifvit af fienden besatt, hvaremot intagandet t. o. m. af största delen af statens område alltid borde anses grundlägga ett öfvergående herravälde, en *occupatio ellica* i egentlig mening². Den omständigheten, att en, om än så ringa del af statsområdet förblifvit utanför det af fienden intagna området, behöfver ej innebära, att statsmakten verkligen förmår göra sig gällande på detta återstående område. Endast en alltför mekanisk uppfattning kan vidhålla, att en stat tillintetgöres först då, men äfven obetingadt då, när den sista tums-

¹ Genom fredsslutet i Pretoria den 31 maj 1902 förbundo sig några af sydafrikanska republikens och Oranjestats härförare i egenskap af ett slags tillfällig regering att uppgifva allt vidare motstånd och erkänna den engelske konungens suveränitet. I sak var detta ett kapitulationsfördrag, ehuru förbundet med mera omfattande verkningar än sådana fördrag i regel äro.

² Sälunda vill STRUPP, Das internationale Landkriegsrecht, s. 97, bestämma åtskillnaden mellan dessa fall.

bredden af dess jord intagits af fienden. Det är nämligen å andra sidan klart, att äfven om hela statsområdet besatts af fienden, så följer däraf icke, att de för statsmaktens utöfning nödiga organen och än mindre att dess förmåga af statlig organisation bortfallit. Då en del af en stats område intagits af fienden, så fortbestår, såsom bekant, den tidigare statsmakten *quoad jus*, ehuru väl dess utöfning »hvilat». Då alltså i detta fall den offentliga makten endast interimistiskt öfvertagits af fienden, ockupanten, så kan man med skäl fråga, huruvida icke samma förhållande kan inträda äfven i det fall, att en stats område blifvit i hela sin utsträckning besatt. Det är att märka, att en sådan åtgärd kan vara af öfvergående, rent militärisk och strategisk betydelse, utan att hos ockupanten alls behöfver föreligga den *politiska* afsikten att med afseende å framtiden behandla hela landet såsom eröfradt i detta ords egentliga folkrättsliga bemärkelse och att alltså tillintetgöra motståndarens statsmakt. Om nu en dylik afsikt icke föreligger, så kan det icke inses, hvarför ett besättande af den fiendliga statens hela statsgebit med nödvändighet borde medföra ifrågavarande verkan. Man måste fastmer hålla före, att det äfven i detta fall kan vara fråga om ett interimistiskt tillstånd, som ej behöfver leda till ett slutligt införlifvande.

Vidhåller man det oaktadt den teorien, att i och med intagandet af en fiendlig stats hela område jämväl dess statsmakt måste upphöra att existera, så uppkomma svårlösta spörsmål, af hvilka några må här antydningvis beröras. — Skall i fråga om en stat, som besitter kolonier, ett besättande af moderlandets hela område uppfattas såsom militärisk ockupation eller såsom eröfning, i händelse dess statsmakt fortfarande genom underordnade statsorgan utöfvas i kolonierna? Och om ett folk, äfven efter det den stats område, till hvilken det hör, af fienden intagits, fortfar att utanför detta område göra motstånd, så uppkommer frågan, huru ett sådant förhållande skall bedömas. Ingen vill väl dock påstå, att de belgiska soldaterna skulle upphöra att vara lagliga kombattanter i den stund, då den sista återstoden af den belgiska statens område blefve intaget af fienden.

Om det redan i ett krig mellan tvenne stater är tänkbart, att det fullständiga besättandet af en stats område icke behöfver

medföra dennas »död» i mellanfolklig bemärkelse, så vinner denna möjlighet så mycket större betydelse i händelse af ett allmänt krig, ett krig mellan maktgrupper. Äfven efter det en enskild stat, tillhörande det ena partiet, förlorat all sin motståndskraft och dess område intagits af fienden, kan kampen gifvetvis fortsättas af dess bundsförvandter. Då de förbundna staterna åtminstone i viss mån sammanhållas af ett gemensamt intresse, så ökas möjligheten af att en fullständig ockupation af en fientlig stats område icke behöfver vara liktydig med en slutlig eröfring eller antaga karaktären af en sådan. Särskildt i detta fall har man äfven att räkna med möjligheten, att delar af en ockuperad stats armé fortfarande deltaga i den gemensamma kampen samt att dess på främmande statsterritorium befintliga organ fortfara att utöfva ett slags statsmakt, hvilken visserligen icke är af samma omedelbara och aktuella art som den de under normala förhållanden utöfva på den egna statens område.

Om under senast antydda förhållanden en hel stat besatts af fienden, så skola väl dess bundsförvandter vid fredsslutet låta sig angeläget vara att utverka, att densamma icke må betraktas såsom död och tillintetgjord i sin egenskap af stat, att allt det, som tidigare behärskats af dess statsmakt, icke må behandlas enbart såsom en liflös kvarlåtenskap. — Den som afgjort håller på satsen, att ett fullständigt intagande af en fientlig stats område innebär ett tillintetgörande af dess statsmakt, kan naturligtvis tillgripa den förklaringen, att då en i detta läge befintlig stat återupprättas, så skulle detta betyda, att i stället för den allaredan »aflifvade» statsmakten en alldeles ny upprättas. Förutom att en sådan förklaring både i politiskt och folkpsykologiskt afseende i flertalet fall måste förefalla rätt konstlad, synes den i fråga om succession i statliga rättigheter och förpliktelser leda till ohållbara konsekvenser, som emellertid här icke skola närmare beröras.

Dessa spörsmål komma utan tvifvel att vid den stundande uppgörelsen efter kriget vara af betydelse med hänsyn till de i världskriget inveklade stater, vilkas område fullständigt eller till största delen intagits och besatts af motståndarne. Att deras politiska läge sannolikt komme att vara ganska svagt och att de måhända måste finna sig i en reglering, som föga motsvarar åt-

minstone de officiella krafven, är en sak för sig, men frågan gäller här närmast, huruvida dem skall tillerkännas folkrättslig handlingsförmåga och *caput standi* vid den stora uppgörelsen. Skola de därvid behandlas såsom rättssubjekt eller blott såsom föremål för andra makters åtgöranden och beslut? Skall t. ex. staten Montenegro figurera såsom en af kongress-, resp. signatärmakterna, eller skall blott det montenegrinska folket beredas tillfälle att genom något slags halffofficiell representation framlägga sina anspråk och önskningsmål, medan dess intressen på ett mera autoritativt sätt bevakas af de stora ententemakterna? — — Lösningen af dessa och liknande frågor beror naturligtvis af många omständigheter, icke minst däraf, hvilken grad af sammanhållning och solidaritet som kommer att råda inom de skilda maktgrupperna.

III.

Medan det i det närmast föregående utlagts, att olika åsikter kunna göra sig gällande därom, huruvida och när en viss stat skall anses ha upphört att existera såsom stat, resp. förlorat sina anspråk på att behandlas såsom fullgiltigt mellanfolkligt rättssubjekt, skall det i det följande bli fråga om de svårigheter, som kunna föranledas däraf, att den statliga organisationen i ett land kan befinna sig i ett sådant ofullgånget eller t. o. m. anarkiskt tillstånd, att tvifvel kunna uppkomma därom, huruvida det verkligen besitter ett organ, behörigt att å dess vägnar företaga mellanfolkliga rättsärenden, särskildt af den stora rättsliga betydelse som ett fredsfördrag. Denna fråga har i all synnerhet diskuterats med hänsyn till Ryssland efter revolutionens genombrott och i betraktande af de öfver-skådliga möjligheter, som genom densamma öppnat sig. Det har t. o. m. uttalats åsikter af den innebörd, att Ryssland borde anses urståndsatt att avsluta fred, förr än den i utsikt ställda konstituerande nationalförsamlingen sammanträdt och bemyndigat ett organ att föra regeringen och utöfva statsmakten.

Ett rike, som befinner sig i full anarki, saknar uppenbarligen den faktiska förinågan att med en främmande makt ingå en öfverenskommelse af här förutsatt beskaffenhet. Det måste finnas ett organ, som åtminstone för tillfället framstår såsom stats-

maktens rättmätige innehafvare. Men om de statliga förhållandena endast äro sväfvande och i viss mån interimistiska, ligger däri i och för sig intet hinder emot att en främmande stat kontraherar med den regering, som för tillfället oomtvistligen innehar makten. Särskildt gäller det efter en revolution, å ena sidan att icke hvilken usurpator som helst, som haft en tillfällig framgång i sina sträfvanen, får af en främmande makt behandlas såsom legitim maktinnehafvare, behörig att företråda statsmakten, å andra sidan att det icke kan krävas några särskilda garantier för att en regering som — äfven om dess upphof är revolutionärt — faktiskt och folkpsykologiskt framstår såsom en erkänd och oomtvistlig myndighet, verkligen företräder en bestående makt.

Tänker man på de förhållanden, som f. n. råda i Ryssland, så kan ju det faktum, att den nuvarande regeringen själf uttryckligen betecknar sig såsom provisorisk och förklarar sig skola nedlägga all sin maktfullkomlighet hos den konstituerande nationalförsamlingen samt att varaktigheten af dess makt äfven därförinnan är ytterst problematisk, möjligen vara ägnadt att ingifva främmande regeringar betänkligheter med afseende å möjligheten och lämpligheten att sluta fred med ifrågavarande myndighet. Då emellertid ett rike, som icke befinner sig i anarki, utan uppvisar en normal statlig struktur, måste besitta ett representationsorgan, behörigt att å statens vägnar afgifva bindande viljeförklaringar af mellanfolklig betydelse, så kunna, såframt dess kompetens i detta afseende är författningsrättsligt klar och erkänd, tvifvel om dess befogenhet att med folkrättsligt bindande verkan afsluta ett fredsfördrag knappast göras gällande. Äfven om den för tillfället varande ryska regeringen uppfattade sin ställning sålunda, att den icke ville föregripa den stundande nationalförsamlingens slutliga afgöranderätt, så står det väl utom all fråga, att dess kompetens i hvarje fall sträcker sig till afslutandet af en preliminärfred, som sedermera kan underkastas det nya med oinskränkt myndighet utrustade representationsorganets pröfning. Ville man däremot göra gällande, att en stat i det läge, hvori Ryssland f. n. befinner sig, vore rättsligen urständsat att öfverhufvud på bindande sätt ingå ett fredsfördrag, så skulle det leda till fullkomligt ohållbara konsekvenser.

En annan sak är, att det i politiskt afseende kan synas en främmande stat vanskligt att ingå ett sådant aftal med en regering, hvars åtgöranden möjligen icke komme att erkännas af senare maktinnehafvare, som icke vilja gälla såsom dennas efterträdare i rättslig bemärkelse.

IV.

Det har i det föregående framhållits, att tvifvel kunna uppkomma därom, huruvida en viss stat i följd af krigshändelserna upphört att existera och alltså vid uppgörelsen efter kriget icke längre skall kunna komma i betraktande såsom själfständigt och själfbestående mellanfolkligt rättssubjekt. Ett motstycke härtill erbjuder den möjligheten, att kriget och i samband därmed stående förhållanden skapat en ny stat eller åtminstone ett statsembryo, en stat i vardande. Man behöfver blott beakta den säregna ställning Polen i detta nu intager, det mellantillstånd mellan statligt vara och icke-vara, hvari detsamma befinner sig, för att inse, att frågor af denna art skola uppkomma. Liknande fall ha ju äfven tidigare förekommit. Balkanstaterna hafva vid sin uppkomst fått sin internationella ställning reglerad och sina gränser fastställda icke genom öfverenskommelser, till hvilka de själfva medverkat, utan genom beslut af stormakterna, och först därefter hafva de intagit sin plats i staternas samfund. Annorlunda gestaltade sig i formellt afseende förfarandet vid erkännandet af Belgien såsom själfständig stat, i det att fördragen af den 26 juni 1831 och den 15 november 1831 upptaga äfven Belgien såsom signatärmakt. Materiellt var det ju stormakterna, som afgjorde frågan om Belgiens ställning.

Med hänsyn till den här berörda frågan är det gifvetvis af stor betydelse, huruvida och i hvilket omfång en nytillkommen stat redan före fredsuppgörelsen erkänts af främmande makter. Uppkomsten af en ny stat är en faktisk tilldragelse och dess erkännande (reconnaissance) från utomstående statters sida är icke ett moment af konstitutiv betydelse för statens uppkomst. Då å andra sidan erkännandets betydelse stundom angifves sålunda, att detsamma är en förutsättning för att en ny stat må kunna gälla såsom medlem af det mellanfolkliga samfundet, så är detta

icke fullt riktigt. Det förhåller sig ej, såsom t. ex. v. LISZT (Das Völkerrecht, 10 uppl., s. 52) säger, sålunda, att en ny stat måste söka »inträde i staternas samfund» och att det tillkomme de äldre medlemmarna af detta samfund att pröfva, huruvida den är förtjänt af denna förmån. Ty om inom kulturfolkens krets en ny suverän stat konstitueras, så kan den icke undgå att blifva delaktig af de allmänna folkrättsliga rättigheterna och plikterna. Det riktigaste är därför att säga, att en ny stat, som uppkommer inom de civiliserade staternas krets, genast vid sin »födelse» erhåller internationell rättssubjektivitet eller hvad tyskarna benämna »Völkerrechtsfähigkeit». Det är sedan en annan sak, att det ofta kan vara svårt att afgöra, vid hvilket moment en ny stat verkligen tillkommit. En själfständighetsförklaring utgör i och för sig icke något osvikligt bevis på att detta verkligen är fallet¹; det är möjligt, att förklaringen afges i förtid och själfständighetsrörelsen innebär en ren parodi eller ock kväfves i sin linda. Å andra sidan kan den omständigheten, att en provins eller ett folk, som förklarat sig oberoende, måste fortsätta kampen för sin själfständighet, icke i och för sig obetingadt ådagalägga, att någon ny stat ännu icke uppkommit; man må i detta afseende erinra sig Belgiens frihetskamp.

Med hänsyn till allt detta är det naturligt, att hvarje främmande stat för sitt eget vidkommande måste pröfva och afgöra frågan, huruvida en ny statsindivid uppkommit och huruvida dess struktur företer den för statsmaktens nödtorftiga utöfning väsentliga organisationen, fastheten och rättssäkerheten. Om svaret utfaller jakande, tillkommer det den utomstående staten att uttryckligen eller genom konkludenta handlingar afgifva sitt erkännande, hvilket alltså har endast deklatorisk, icke konstitutiv betydelse.

Såsom känt kunna främmande stater afgifva sitt erkännande antingen hvar för sig eller ock samfäldt, t. ex. i högtidlig form vid en internationell kongress. Om nu, såsom sannolikt är, eh eller annan ny stat uppkommer i följd af världskriget, så synes det

¹ Om t. ex. i en sydamerikansk republik en provins under inre oroligheter finner för godt att proklamera sin själfständighet, så kan detta innebära en sådan efemär och fiktiv statsbildning, att den icke kan tagas på allvar af utomstående makter.

säkert, att den icke före det allmänna fredsslutet blifvit erkänd af alla europeiska stater, utan i bästa fall blott af några af dessa. Vid sådant förhållande är det föga sannolikt, att densamma skall hafva stora utsikter att redan vid denna tidpunkt behandlas såsom likvärdigt mellanfolkligt rättssubjekt; snarare kan det antagas, att den kommer att blifva föremål för främmande staters ensidiga åtgöranden samt att den icke kommer att af dem erkännas, förrän den godtagit den ställning dess »faddrar» anvisat densamma. Alltså kan det antagas, att det nya Polen kommer att få sina definitiva gränser fastställda och måhända äfven vissa inre förhållanden ordnade genom beslut af främmande makter.

Äfven om det sålunda framstår såsom sannolikt, att uppkommande nya stater närmast skola behandlas såsom objekt för uppgörelser mellan främmande stater, torde det kunna förutsättas, att ett större mått af rätt till medverkan och själfbestämmelse kommer att tillerkännas dem än hvad förhållandet varit i tidigare, mer eller mindre analoga fall. Särskildt kan det äfven framhållas, att om ett statsväsen, som tidigare åtnjutit vidsträckt autonomi med orubbliga statliga rättigheter, upphöjes till och erkännes såsom suverän stat eller annars blir föremål för en internationell reglering, så få inskränkningar af de rättigheter, som tidigare tillkommit densamma, icke mot dess vilja statueras.

Det kan emellertid med största sannolikhet antagas, att anspråk komma att göras gällande i syfte att bereda icke blott nya stater af ofvan antydd typ, utan också vissa, i etnografiskt, territoriellt eller administrativt hänseende mer eller mindre individualiserade icke statliga enheter tillfälle att framställa sina yrkanden. I hvilken utsträckning en blifvande fredskongress i följd häraf möjligen i någon mån kan komma att antaga karaktären af ett slags nationalitetskongress, är ännu omöjligt att förutsäga. I hvarje fall måste det betraktas såsom en gifven sak, att åtminstone i detta fall representanter för resp. folk eller samhällen blott komma att få framlägga sina åsikter, utan någon rättslig möjlighet att själfva direkt inverka på de beslut, som fattas rörande deras eget rättsläge.

Berlinkongressen 1878 företer vissa analogier, som icke utan allt berättigande kunna i förevarande afseende åberopas. Representanter för Grekland, som vid ifrågavarande tidpunkt var en su-

verän stat, men dock i vissa afseenden behandlades såsom en i internationellt afseende omyndig sådan, fingo inför kongressen göra gällande sin regerings önskningsmål. Rumänien, som då ännu var ett under turkisk öfverhöghet stående furstendöme (som visserligen just vid ifrågavarande kongress förklarades oberoende) erhöll likaså rätt att på samma villkor och på samma sätt som Grekland inför kongressen framställa sina nationella synpunkter; Serbien och Montenegro, som i Ryssland hade en hängifven och mäktig förespråkare, torde icke ens ha framställt anspråk på att blifva hörda.

Äfven från senare tider gifves det exempel på att ett samhälle, som ännu icke uppnått suveränitet eller ens statlig karaktär, erhållit tillfälle att inför ett internationellt forum framlägga sina kraf och önskningsmål. Sålunda inlämnade icke blott vissa stammar och fraktioner i Albanien, utan äfven klostorsamhällena på Athosberget skriftliga framställningar till ambassadörkonferensen i London 1913. — Åtminstone i det fall, att världskriget, såsom sannolikt är, leder till en uppgörelse af mera allmän omfattning, kan det antagas såsom säkert, att sträfvanden af här berörd art komma att göra sig gällande på mer än ett håll.

Af säregen beskaffenhet är frågan, huruvida Stor-Britanniens själfstyrande *dominions* skola vid blifvande fredsunderhandlingar påyrka och erhålla en rätt till ett slags egen, om än endast konsultativ representation, något som betecknas såsom möjligt särskildt i betraktande däraf, att de i vissa koloniala frågor kunna uppbara särintressen, som icke helt sammangå med moderlandets¹.

V.

Af stor praktisk bärvidd är slutligen den frågan, i hvad mån *neutrala stater* skola kunna påräkna tillfälle att taga sig talan vid den stora uppgörelsen. Här kunna uppenbarligen tvänne olika kategorier af sådana stater komma i betraktande. Det är för det första möjligt, att någon eller några af de nu krigförande staterna hunnit sluta särfred med sina motståndare, hvaremot kampen för öfrigt ännu fortgår, och att den eller de förstnämnda staterna

¹ Se härom bl. a. KEITH, *Imperial unity and the Dominions*, 1916, s. 363 ff.

alltså vid slutuppgörelsen framstå såsom neutrala. Kommer en allmän sådan till stånd, är det emellertid sannolikt, att eventuella tidigare separatfredsfördrag skola gälla blott såsom preliminära. De stater, som därförinnan utträdt ur kampen, blifva antagligen med eller mot sin vilja indragna i den samfällda slutuppgörelsen.

Här skall endast de i egentlig bemärkelse neutrala staternas ställning beröras, d. v. s. de staters, hvilka förblifvit neutrala under hela krigets lopp. Om dessa torde man kunna säga, att deras medverkan och graden af densamma främst beror däraf, huruvida kriget slutar med en allmän uppgörelse, i hvilket fall ifrågavarande stater hafva betydligt större utsikter att förmå göra sig gällande, än om kriget afslutas genom separata fredsfördrag.

Vidare är det att märka, att man icke kan i ifrågavarande hänseende jämställa alla neutrala stater. Det kan visserligen knappast sägas, att någon af de neutrala på grund af sin storlek och allmänna maktställning utan vidare vore kallad att intaga säte och stämman vid de fredsslutande makternas rådsbord; f. ö. vågar man måhända hoppas, att den stormaktsareopag, som onekligen visat sig oförmögen att upprätthålla ordningen och en naturlig maktbalans inom staternas samfund, skall komma att tillhöra det förgångna. Det afgörande härvid måste fastmer vara vissa neutrala makters rättsligt relevanta intresse att få deltaga i någon eller några af de uppgörelser, som komma till stånd i följd af kriget. I det ena fallet är detta intresse gifvetvis mera omedelbart, i det andra mera aflägsset, och det är omöjligt att genom en allmän formel afgöra, hvilken grad däraf skall anses vara tillfyllest, för att en stat må kunna med framgång göra anspråk på att få medverka. I hvarje fall äger ju hvarje utomstående makt fordra, att dess rätt icke åsidosättes genom af andra stater ingångna aftal. Det är emellertid, såsom känt, på det mellanfolkliga området icke så lätt att skilja mellan ett själfständigt rättsanspråk och ett i och för sig legitimt intresse, som icke grundar sig på ett dylikt anspråk. Äfven om man måste medgifva, att ett intresse af en viss rättslig relevans ofta får ersätta ett egentligt rättsanspråk, så måste det å andra sidan krävas, att detta intresse skall vara af konkret beskaffenhet och s. a. s. individualiseradt, alltså icke af den allmänna karaktär som t. ex. intresset af att den politiska »jäm-

vikten» icke måtte rubbas. — Det är äfven själfallet, att en neutral stat, som har ett särskildt anspråk på eller intresse af att få medverka vid regleringen af en viss angelägenhet, icke på denna grund kan fordra att få deltaga i behandlingen och lösningen af sådana speciella frågor, som icke komma densamma vid. En motsvarande begränsning har ju ofvan betecknats såsom nödvändig äfven med hänsyn till de stater, som själfva deltagit i kriget. Det kan emellertid vara af stor betydelse, att en neutral stat, som har för afsikt att vid uppgörelsen efter kriget framställa ett betydelsefullt anspråk, redan därförinnan med eftertryck häfdat detsamma och sålunda förbehållit sig sin rätt, som, om den göres gällande först vid fredsslutet, lätteligen utsättes för faran att lämnas obeaktad. — — I de fall, då en neutral stat icke kan uppvisa ett eget intresse af här antydd art, kunde det i vissa fall befinnas lämpligt att tillerkänna densamma en rätt till rådgifvande medverkan; ett konsultativt inhämtande af främmande staters åsikter och önskningsmål kunde säkerligen vara af en viss betydelse vid den stora fredsuppgörelsen.

Äfven ur andra synpunkter kan frågan om de neutralas deltagande i fredsverket betraktas. — Uti en »Denkschrift über die Grundlagen eines dauerhaften Friedensvertrages», som 1915 utgifvits af en schweizisk komité, yttras bl. a.: »Äfven om man vid det blifvande fredsslutet inskränker sig till det allra nödvändigaste, äro många af dess uppgifter af det slag, att de kunna lösas endast af en allmän kongress. Vid sidan af den högre politiken skola världshushållningen och samfärdseln komma med sina kraf, och då de neutrala staterna i lika hög grad som de krigförande beröras af den lösning dessa frågor erhålla, skall deras medverkan vid fredsfördraget framstå såsom en själffallen nödvändighet, detta med så mycket större skäl som äfven de neutrala i mycket hög grad blifvit lidande i följd af kriget. Kriget har af dem kräft offer, som ingen kunnat förutse. Det är ingalunda blott mobiliseringskostnaderna, som bragt ekonomiska och finansiella lidanden öfver de neutrala. Man måste med hänsyn härtill utan vidare medgifva, att de neutrala redan på dessa grunder förvärfvat en rätt att vid fredsuppgörelsen hafva ett ord med i laget, äfven om man bortser ifrån att därvid äfven måste regleras vissa förhållan-

den, i hvilka de själfva äro omedelbart delaktiga». — Därefter framhålles, att strängt taget hela mänskligheten borde kunna göra anspråk på att få medverka vid gestaltningen af framtiden samt att inkallandet af en allmän fredskongress och de neutralas medverkan är ett grundvillkor för ett världsfördrag, som skall betrygga en bestående fred.

Det inses utan vidare, att i det här anförda uttalandet olikartade synpunkter i viss mån åtskillnadslöst sammanförts. Hvad först beträffar de rent ekonomiska och finansiella förluster, som drabbat de neutrala, så är det för det första att märka, att verkliga rättskränkningar, för hvilka en neutral stat från en krigförande stats sida utsatts, gifvetvis berättiga den förra att kräva skadeersättning. Uti Haagkonventionen af 1907 rörande landtkrigets lagar och sedvänjor erkännes skadeståndsrätten och -plikten i förhållandet mellan krigförande stater, då någon af dem åsidosatt det till konventionen fogade reglementets bestämmelser; *a fortiori* kan man sluta, att neutrala stater hafva ett sådant anspråk, då deras rätt åsidosatts, något som ju äfven följer af allmänna folkrättsliga grundsatser. Och medan stadgandet om krigförande staters plikter att gifva hvarandra godtgörelse för tillfogade rättskränkningar, som kunna uppskattas i pengar, i det stora hela är af hufvudsakligen deklatorisk betydelse och knappast kan bringas till noggrann tillämpning, kan det mycket väl tänkas, att en neutral stat med framgång gör gällande sina ersättningsanspråk. Sådant har ju faktiskt äfven tidigare förekommit.

Emellertid komme äfven i ifrågavarande afseende ytterligt stora svårigheter att göra sig gällande. Det behöfver ju icke ens framhållas, att världskriget kastat mer än en af »krigets lagar» öfverända och att nya krigföringsmetoder, särskildt inom sjökriget, föranledt en del viktiga spörsmål, som icke kunna lösas enbart med ledning af tidigare tillämpade rättsregler. Hvilka af de skador och förluster, som drabbat de neutrala, skola betraktas såsom rättskränkningar, som medföra anspråk på skadestånd, hvilka åter skola gälla såsom oundvikliga verkningar af en legitim krigföring? De krigförande å sin sida skola säkerligen med allt eftertryck vägra att erkänna de senare såsom grundläggande ersättningsanspråk, äfven om det icke är osannolikt, att mången neutral stat,

i den mån tillfälle därtill erbjuder sig, skall göra gällande en mera omfattande rätt till skadestånd. Afgörandet af dylika spörsmål förutsätter, att vissa andra frågor af allmännare härvidd därförinnan upptagits till pröfning och blifvit lösta. Det kan vidare frågas, huruvida endast de omedelbara förlusterna eller i vissa fall äfven sådana af mera indirekt beskaffenhet skola beaktas och särskildt huruvida i vissa fall uppkommen krigsvinst skall afdragas från det skadestånd, som tillkommer en neutral stat o. s. v. — I hvarje fall kan det sägas, att neutrala stater rättmätigt kunna fordra att få anspråk af denna art upptagna till mellanfolklig pröfning, något som ju emellertid icke behöfver och knappast kan stå i *omedelbart* sammanhang med själfva fredsslutet. Särskildt kan det tänkas, att de i många och t. o. m. i de flesta fall äro ägnade att afgöras genom skiljedom, hvilket dock icke utesluter, utan fastmer påkallar ett föregående fördragsmässigt fastställande af vissa allmänna grunder, enligt hvilka skadestånd o. a. godtgörelse borde utmätas.

Oberoende af sist berörda omständigheter spela här in andra af mycket olikartad beskaffenhet. Man kunde kanske lämpligen åtskilja ideella, rättsskapande och politiska uppgifter, såsom beståndsdelar af det organisationsarbete, som efter kriget förestår. De rent ideella riktlinjerna skulle leda till upprättandet af ett mon-dialt fredsförbund, en ny världsorganisation, som förutsatte en väsentlig omläggning af flere af folkrättens grundprinciper. Ett sådant program kunde gifvetvis ej förverkligas utan alla på en relativt hög kulturståndpunkt varande staters eller rättare sagdt nationers medverkan. Möjligheten af och förutsättningarna för en dylik radikal världsomgestaltning skola här icke närmare afhandlas.

Däremot kan det med säkerhet antagas, att åtskilliga folkrättsliga spörsmål, sådana som frågan om *friheten på hafvet*, om upphäfvandet af rätten till krigsbyte under sjökrig, om utvecklingen af de folkrättsliga rättsmedlen o. s. v. måste upptagas till behandling och afgörande. Uppenbarligen kunna dylika praktiskt betydelsefulla frågor icke lösas utan alla de staters medverkan, som f. n. äro att anse såsom medlemmar af det mellanfolkliga samfundet. I uttalanden, som sett dagen i de krigförande länderna, speciellt i Tyskland, har lösningen af dylika uppgifter ofta beteck-

nats såsom en cura posterior, en angelägenhet, som ej borde sammanblandas med själfva fredsslutet. Emellertid förefaller det sannolikt, att de rena rättsreformerna icke kunna i praktiken åtskiljas från vissa stora organisationsfrågor, som direkt beröra de yttre maktförhållandena. Såsom frågor af denna art har man speciellt att beakta erkännandet af de nya stater, som efter kriget skola slutligen organiseras, vissa koloniala angelägenheter, eventuella öfverenskommelser rörande nedsättning af krigsrustningarna, frågor om internationalisering af vissa områden samt om de mellanfolkliga garantier, som möjligen befinnas erforderliga för betryggandet af vissa rättsförhållanden o. s. v. Organisatoriska spörsmål af denna art stå uppenbarligen i mycket nära samband med de politiska maktförhållandena, och just på denna väg kunna och böra de neutrala staterna erhålla tillfälle att medverka vid eller åtminstone i någon mån inverka på lösningen af åtskilliga viktiga frågor, som efter ett krig af mindre dimensioner än det nu pågående med fullt skäl hade förbehållits de fredsslutande makterna allena. Ofta betonas ju de neutrala folkens betydelsefulla uppgift att efter fredstillståndets inträde förmedla återupprättandet af den materiella och kulturella samhörigheten mellan de stater, som nyligen stått såsom hvarandras oförsonliga motståndare. Man har emellertid allt skäl att hoppas och att påyrka, att uppgiften att värna om den internationella solidariteten måtte kunna af dem fullföljas redan vid själfva den stora uppgörelsen, icke först efter densamma. De organisatoriska uppgifterna få icke lämnas obeaktade eller ofullbordade därför, att de fientliga maktgrupperna af ömsesidig animositet möjligen befinnas obenägna för en samverkan utöfver det allra oundgängligaste; just i detta afseende måste vissa intressen af allmän bärvidd bevakas af de neutrala staterna.

Om och i den mån en medling från neutrala staters sida kommer i fråga, kan man förutsätta, att de stater, som öfvertaga detta värf, i följd däraf kunna utöfva ett särskildt inflytande, ehuru väl medlaren i och för sig icke har någon befogenhet att på ett auktoritativt sätt inblanda sig i de tvistande parternas mellanhandvanden.

Det torde vara själfallet, att då världskriget dock i främsta rummet är ett europeiskt krig, hvars verkningar särskildt drabbat de neutrala staterna i Europa, just dessa stater i främsta rummet komma i betraktande såsom befogade och kallade att i större eller mindre utsträckning deltaga i fredsarbetet; därtill kommer att de ju på ett alldeles annat sätt än neutrala stater utom Europa besitta de allmänna förutsättningarna därför. De nordiska staterna, och bland dem främst Sverige, Holland och Schweiz samt äfven Spanien hafva måhända inom en nära framtid ytterst betydelsefulla uppgifter att fullfölja, en gärning, som icke får uteblifva på den grund att den målmedvetna och opartiska samverkan för tillvaratagande af egna och allmänna intressen, hvilken ofta med rätta framhålles såsom nyttig och önskvärd, tillförene, d. v. s. under själfva kriget, icke kommit till stånd.

Ett svenskt-norskt Spetsbergen.

Af

Lage Staël von Holstein.

Vi ha länge haft en teoretisk Spetsbergsfråga. Den är snart ett halft sekel gammal. I och med att genom de svenska forskarbragderna det blifvit ådagalagt, att Spetsbergen var en af världens främsta koltillgångar, att det dessutom ägde en rikedom på fosfater, marmor och mineralier, som det kunde kallas ett nationellt intresse att bevara för vår räkning, har vetenskapsmannen appellerat till diplomaten, och det har småningom framskapats en folkrättslig Spetsbergsdoktrin af så säregen gestaltning, att den kunde synas redan länge ha varit värd en rättslig ventilation. För den svenska allmänheten har likvisst talet om terra nullius och den internationella regim, som detta begrepp inkarnerar, varit ett problem, vars verkliga kärna man haft svårt att skönja. Man har förstått, att det gällt att värna en trakt, där svenska forskare skänkt fosterlandet ära och där måhända den nationella förnögenheten haft mycket att vänta. Men till den litteratur, som i Norge, Tyskland, Frankrike, England och Finland växt upp för det internationella problemets analys¹, ha vi ej — kanske till följd af att den folkrättsliga disciplinen än ej syntts värdig en jämbördig ställning vid våra jurid. fakulteter — haft någon som helst mot-

¹ BALCK, Arctic and Antarctic Regions and the Law of nations 1910; HAGERUP, Der Vorentwurf einer int. Konvention betr. Spitsbergen, 1913; IDMAN, Förslag till Spetsbergens framtida organisation, 1915; ROESTAD, Norges Høihedsret over Spidsbergen i ældre tid, 1912; POHL, Die Spitzbergenfrage in ihrer völkerrechtlicher Entwicklung 1914; PICCIONI, L'organisation du Spitzberg, 1907; SCOTT, Arctic exploration and International Law; SALOMON, L'occupation des territoires sans maître, 1889; WAULTRIN, La question de la souveraineté des terres arctiques, 1908 etc.

svarighet. Utöfver pressens kommentarer har ingen granskning från den svenska jurisprudenens sida kommit de rättsliga Spetsbergs-spörsmålen till del.

Vi ha emellertid på sistone fått äfven ett stort praktiskt intresse av de arktiska problemens lösning. Ett svenskt Spetsbergsbolag arbetar i denna stund på att tillgodogöra oss ett af de tre utomordentligt rika fält, som för svensk räkning inmutats, och planer att låta den svenska folkhushållningen stärkas genom ett energiskt utnyttjande af äfven de öfriga ännu till buds stående fälten äro aktivt å bane². Det gäller mer än någonsin att skarpt se den rättsliga situation i ögonen, som utgör förutsättningen för dessa företags lyckliga utveckling eller — bankrutt.

Härtill sällar sig ett rent politiskt tema. Det kan för ingen vara likgiltigt, om den europeiska konstellationen nu liksom 1856 och 1871 lämnas outnyttjad för att tillvinna oss den trygghet i ultima Tule, som ett slutgiltigt ordnande af förhållandena vid Isfjorden och Belsund samt å Björnön måste innebära. Vi anteckna redan 1764 en rysk militär ockupation vid Belsund, vi ha gång efter annan sett olika stormakter trakta efter en supremati å denna utpost till den nordiska arkipelagen. Nu under världskriget har äfven Ishafvet blifvit en skådeplats för de hvarandra blockerande makternas taktik, och vi ha utsatts för ett godtycke, som i hög grad försvårar våra pionjärens företagsamhet. Oeftergiftigt framställer sig frågan, om ej den samförståndsfred, som må blifva världskrigets rationella vinning, för oss kunde erbjuda möjligheten af en utväg ur de irrgångar, där vi hittills förgäfves letat efter en betryggande lösning af ett fosterländskt spörsmål.

Man må ej heller sticka under stol med, att den orientering, vi nu må eftersträfvä, icke kan stå i det tecken af undfallenhet gent emot vår norska granne, som hittills präglat våra Spetsbergsförhandlingar. Öppet under 15- och 1600-talen, i smyg 1871, trefvande 1906 och nu åter ostentatift söker Norge distansera oss för att tillvinna sig en suverän rätt, som ej kan förlikas med vårt intresse. Vare sig denna norska aktion, efter förkljudande, af England

² Ett förslag af undertecknad om ett företag i stort å Pyramidberget vid Isfjorden har vunnit liflig anslutning bl. a af byråchefen Fürst, som å Finansdepartementets vägnar undersökt dess förutsättningar.

ses med blidt öga eller ej, är det vår ofrånkomliga skyldighet att se upp med hvad som förehafves, så att ej den försvarsfråga, som Spetsbergsfrågan uppenbarligen i sig innebär, försummas till vår nackdel. Lika visst som vi ha att se till, att Åland icke blifver ett Gibraltar, i hvilken stormakts hand det vara må, som stäcker vår frihet i Bottenhafvet och hotar vår hufvudstad, lika visst må vi också söka garantier för, att ej den stabilitet rubbas i Ishafvet, hvarförutan vår trygghet och ekonomiska expansion kring polcirkeln kunde äfventyras.

Det är emellertid gifvet, att den lösning, som framställer sig som eftersträfvansvärd i första rummet, icke kan försmå vinsten af ett enigt samgående med vår norske granne, som af naturen gifvits en än lättare tillgänglig nyckel till problemets lösning. Förutsättningen för ett gifvande samarbete mellan de nordiska kabinetten är dock, att man i Kristiania rentvår sig från den misstanke för illojal konkurrens, som så många föregående skeden af Spetsbergsförhandlingar indicerat. Det förefaller ej vara ur vägen att i denna fråga nu föra rent språk, att öppet tillstå det intresse för gemensam vakt utåt, som situationen ger vid handen, samt att ärligt och nyktert söka nå fram till en lösning, som i lika mån säkrar det skandinaviska försvaret som de nordiska finansvyerna.

Ser man frågan historiskt, bjuder den bilden af en svensk-norsk rivalitet, som från att ha varit oförtäckt så småningom invärft sig i den internationella diskussionens mantel. Efter 1914 års konferens kan det emellertid knappt längre vara tal om, att Spetsbergsfrågan kunde lösas under universell egid. Vi äro hänvisade till att utbyta terra nullius-formen mot ett svenskt-norskt kondominat. Förvisso äro vi villiga att bibehålla Spetsbergen under fullt neutral regim, vore det än under internationell garanti, men vi kunna ej längre blunda för nödvändigheten att till skydd för de stora och allt snabbare växande intressen, som ögruppen för oss erbjuder, påfordra de svenska företagens skydd af de nordiska hemlandens egna rättsväsen. För tillfället äger ingen stormakt utom Ryssland några claims af betydighet vid Isfjorden. Även detta stärker utsikterna för en renodlad svensk-norsk samstyrelse.

Insikten om det läge, mot hvars bakgrund denna politik är att se, torde dock, just med anledning af vårt bristande historiska

material, i allmänhet vara skäligen löslig. Måhända kan det därför vara till något gagn, att här i korthet rekapitulera utvecklingskedjan och peka på några af de faser, som skarpast indicera den väg, vi nu ha att välja, om den också skulle synas vågsam.

Norge har genom Nansen, Storm och otaliga eftersägare i in- och utlandet (Waultrin, Convey), England genom Bruce, Tyskland genom Lerner (!), Frankrike genom Rabot, Ryssland genom Agafelow, Amerikas Förenta stater genom Lodge, men Sverige aldrig genom någon hittills påstått sig äga historiskt grundade företrädesrättigheter att åberopa i täflan om Spetsbergen. När det gäller öarnas första skede, hvalfångstperioden, ter sig väl denna diskussion uteslutande akademisk. Den kunde svårligen åberopas för en juridisk rätt enligt modern uppfattning. Men då denna debatt lika fullt gång på gång tas till intäkt för hegemonianspråk, kan det dock löna sig att granska fakta och konstatera Sveriges jämbördiga ställning äfven i denna konkurrens.

Nord i Taakaheimen, en gammal norsk saga, anspelar på ön Svalbard som norskt gebit. Man har räknat ut att denna ö upptäcktes 1114 och att den var identisk med Spetsbergen. Däraf mycken nationell stolthet i den kolintresserade norska allmänhetens organ. Nu har väl Carlheim-Gyllenskiöld bevisat, att med Svalbard menades det nordöstra Grönland. Och 1910—11 kunde det löje, som den svenska pressen spred öfver de nämnda norska funderingarna att identifiera det gamla Norges samhörighet med Svalbard med de moderna claimsexploatörernas anspråk å Spetsbergen ha tyckts böra betaga den norska nitälskan lusten till namnet. Förra året sökte man likväl bilda ett nytt norskt kolbolag med 5 miljoners kapital med den klingande titeln Svalbard och man förstod, hvad som låg under denna benämning.

Ryssarna kalla Spetsbergen för Grumant. Spidsbergen är holländska. Svalbard är kanske norska, men indicerar säkerligen ej den ringaste rätt. Här i Sverige har forskningen alltid använt namnet Spetsbergen och därför vilja vi motsätta oss en ändring af detta liksom af alla andra af svenskar använda namn, hvilka norr-männen nu göra sitt bästa för att bringa i glömska. På norska kartor återfinner man få af de svenska namn — såsom Nordenskiölds,

Dicksons, Kung Oscars, de Geers m. fl:s — hvilka vi sedan gammalt hålla i ära. Må man häri se ett memento att tillbakavisa kanske ej så alldeles oväsentliga försök att utplåna svenska spår!

Under 16- och 1700-talen täflade engelsmän, holländare, fransmän och Hansemän med norrmännen om hvalfångsternas rika byte i Norra Ishafvet. Spetsbergen besöktes under åren 1669—1778 af cirka 1500 fartyg, hvilka hemförde en beräknad vinst af 65 miljoner kronor. Under 1600-talet fångades cirka 60,000 hvalar. På 1750-talet räknade staden Smeerenburg ända till 15 à 20,000 invånare. Skedet var gifvetvis rikt på tvister mellan alla dessa krämare-rivaler, och vederbörande kronor försummade ej tillfället att göra deras tvister till lika många suveränitetsproblem. Här är en grufva för de förfäktare af ett norskt höghetsanspråk, hvilka helt förglömmade Norges ställning som danskt lydland under perioden, ur kungl. ukaser vilja advocera fram en norsk öfverhöghetsrätt. Äfven i England ha liknande metoder begagnats.

Engelsmännen bruka anföra, att Willoughby år 1553 först upptäckte Spetsbergen. Holländaren Barendzs resa 1596 räknas likväl som den vetenskapligt sett första i sitt slag. För öfrigt må man minnas, att geografin först vid slutet af 1700-talet lärde sig inse, att Spetsbergen ej blott var en del af Grönland, hvilket man dittills trott och stödt sina teorier på. Å Davity's kartor af 1637, 1654 och 1660 samt i Homanns atlas af 1747 anges Spetsbergen som hörande till Danmark-Norge. Upptäckareskälén voro vid den tiden ej högt i kurs. Men det fanns så många fler andra suveränitetsgrunder att åberopa.

Kristian IV skref en mångfald noter till främmande hof för att häfda den danska kronans rätt att suveränt bestämma öfver Spetsbergens öde. Han förnekade, att dess vatten vore mare liberum, och han uppnådde verkligen triumfen att drottning Elisabeth af England sedan 1583 betalade honom en årlig tribut af 100 rosenobler för de engelska undersåtarnas seglationsrätt vid Spetsbergen. Kristian VI sände några krigsfartyg till Isfjorden för att häfda samma påstådda suveränitet. När den ryska kejsarinnan Katarina II år 1764 sände amiral Tschitschagow till Belsund, var det åter helt enkelt till skydd dock för en del stackars kolonister. Men de danska konungarna hade sina vedersakare. Jacob I skref 1617,

att nästan alla andra furstar i kristenheten utom den danska erkände Storbritanniens rätt öfver Spetsbergen med hänsyn till den folkrättsliga regeln, att herrelöst länd tillfaller den förste besittningstagaren. Redan dessförinnan, 1614, hade engelska kronan gifvit rätt åt The Muscovy Company att annektera King James' New Lands, och den har enligt en ej sällan sedd tolkning där- efter ej helt uppgifvit ön, oaktadt äfven Danmark på sin tid gjort anspråk, hvilka det för sin del dock afstod från, då man kom på det klara med att Spetsbergen som sagdt ej var en del af Grönland. Bruce har i Engelska Geografiska sällskapet applåderats, därför att han af nämnda skäl framställt King James' Land som brittiskt, hvilket det bara återstode att ta i besittning.

Rådet i Hamburg gjorde 1675 mera nyktert gällande, att det alls ej kunde erkänna, att dess borgare genom sin hvalfångst gjorde intrång i någon höghetsrätt; de ansågo sig tvärtom från gammalt berättigade till sådan fångst lika med andra nationer i kraft af hafvens och skeppsfartens frihet.

Idman skrifver, att Norges höghetsrätt öfver Spetsbergen aldrig lämnats obestridd af någon makt utom af Sverige. Men ej ens detta är sant. Något erkännande af en sådan rätt har från svensk sida aldrig gifvits. Hvalfångsten var man tämligen likgiltig för här i landet. Endast 1677 besökte två svenska hvalfångare Spetsbergen Gustaf III var med om starten af ett Grönlandskompani i Göteborg 1750. Men man stannade härvid, hvarför några speciella svenska påståenden aldrig kommo på tal. Som ett svenskt erkännande af sagda natur kunde man omöjligen peka på freden i Stettin 1570 efter det nordiska 7-årskriget. Sverige erkände då blott helt allmänt en dansk-norsk öfverhöghet i Ishavet. I freden i Knäred 1613 efter det skånska kriget afsade sig Karl IX å andra sidan blott anspråk på jus, höghet och dominium maris beträffande sjöläpparna mellan Titisfjord och Varanger. Ej ett ord om Spetsbergen! Man har slutligen andragit freden i Lund 1679. I denna traktat heter det dock endast, att gamla rättigheter och pretentioner, som Hans Majestät av Danmark hafver på Grönland och hosliggande sjöar och kuster blifva uti deras fulla kraft, så att honom härutinnan ingalunda skall ske för när. Dock skall detta icke förhindra, att de svenska undersåtare ju må förunnas

och tillåtas fritt fiskeri vid förbemälda land. Det är ju absurdt, att som Raestad och Pohl häraf sluta till att Sverige genom denna formulering in optima forma erkände den norska kronans höghetskraf öfver Spetsbergen. Ty därom var det av rent praktiska skäl alls ej tal.

Vid slutet af 1700-talet var hvaljakten avblåst å Spetsbergen. Den lönade sig ej mer efter främlingarnas oerhörda rovfångst. Därmed förföll också hela debatten om höghetsrätten å ögruppen och alla mer eller mindre ovederhäftiga anspråk fingo i ro preskriberas. Den nämnda norska Spetsbergsspecialisten skrifer emellertid: »Det skulle vara ganska ogrundadt att påstå, att den norska regeringen vid utgången af det 18:e århundradet stillatigande hade uppgifvit det gamla krafvet på höghetsrätt öfver Spetsbergen. Ogrundadt vore det också att antaga Spetsbergen efter den allmänna europeiska uppfattningen vid denna tid vara ansedt som terra nullius. Spetsbergen var upptäckt och taget i besittning» (av Norge?). Detta yttrande har funnit en god press i författarens hemland. Betecknande nog upptages det emellertid ej af Hagerup, som tvärtom förklarar, att Spetsbergen betraktades som terra nullius vid Kielerfreden 1814. Följden af Raestads tes vore ju nämligen, att Spetsbergen tillika med Norge övergick till Sverige i denna frid, där som bekant endast Grönland, Island och Färöarna förbehöllos Danmark. Och vidare kunde man sluta till att Sverige vore i orubbad besittning af denna höghetsrätt, eftersom konventionen i Karlstad 1905 lika litet nämnde någonting om Spetsbergen som om Grisbådarna. Ett norskt erkännande af, att Spetsbergen tillkommer Sverige, kunde man å andra sidan se i den stora Finnmarkskommissionens uttalande 1824, att såväl Spetsbergen som Björnön voro nödvändiga appendix till Finnmarken. Man saknade dem, därför att man ansåg sig 1814 ha förlorat dem till Sverige.

Detta må vara nog om den rätt, som för Sverige kommer i betraktande vad angår Spetsbergens första skede. Vi anse den gärna här å alla håll vara preskriberad. Påstår någon sig äga prerogativ ifrån denna tid, så är emellertid ej en diskussion härom till vår nackdel.

Det är å andra sidan af ett visst intresse, att Spetsbergskonferensen var bildad med hänsyn till respektive makters deltagande uti äfven den första epokens tilldragelser.

Spetsbergens andra period står som bekant i den vetenskapliga forskningen och kolbrytningens tecken. Sveriges prioritet ur forskningssynpunkt bestrides ofta af norsk illvilja (senast Tommesen) men erkännes af de få sakkunnige Norge äger, så som Brögger, Kiaer och Nausen. Detta företräde är också alldeles påtagligt. 1908 kunde den svenska Spetsbergforskningen fira sitt 150-årsjubileum, dateradt efter Martins resa. Endast mellan åren 1837—1908 ha 25 expeditioner utsändts härifrån. Omkring 400 svenska böcker och 60 karför ha utgifvits om Spetsbergen. Torrells banbrytande färd 1861, Nordenskiölds expeditioner 1868 och 1870, Nathorsts, Anderssons och de Geers äro universellt erkända. Nathorst har (bl. a. i Stockholms Dagblad och tyska tidningar 1906) med fog kunnat påvisa, att det i främsta rummet är genom svenska expeditioner, som Spetsbergen blifvit utforskadt och känt. »Det har af oss kartlagts och undersökts såväl geologiskt som botaniskt, zoologiskt, fysiskt, meteorologiskt, hydrografiskt o. s. v. Hvad man vet om Spetsbergen, grundar sig framför allt på svenska arbeten». Särskildt att minnas äro de under Jäderins ledning slutförda gradmättningsarbetena. Kostnaderna för desså arbeten äro betydliga. De uppgå till omkring 1 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, hvaraf svenska staten bidragit med 520,000 kronor. Vid den internationella geologkongressen i Stockholm 1910 uttalades också, att ingen vore mer kallad än Sverige att se till, att Spetsbergen allt fortfarande finge bli ett fält för det internationella vetenskapliga arbetet. Året förut hade Bernardini i Questions diplomatiques erkänt, att svenskarna gjort större offer och ansträngningar för öns vetenskapliga utforskande än något annat folk. Norrmännen åter få allmänt det betyget, att de vetenskapligt beträffande Spetsbergen stå efter sina grannar. René Puaux kallade dem i L'Opinion 1908 för »les plus nuisibles explorateurs du Spitsbergen.» Den första norska vetenskapsmannen, som besökte Spetsbergen, var professor Keilhau 1827, och denne efterföljdes först 1878 af professorerna Mohn och Sars, 1908 af Adolf Hoell, 1910—11 af Isachsen och Staxrud. Ingen af dessa ha något upptäckarnamn att berömma

sig af. Och än mindre fångstexpeditionerna 1859, 1872, etc. Den norska staten har skänkt sitt stöd så godt som uteslutande åt merkantila företag. Roffångst, pirateri och hänsynslöshet af alla slag ha de norska gästerna gjort sig kända för.

Tar man de diplomatiska ansträngningarna i betraktande, stå de emellertid å svenskt håll knappast å nivå med de vetenskapliga. Man har i Stockholm äflats om att lägga i dagen en försynthet, som tyvärr näppeligen varit på sin plats. I Kristiania har man nämligen profiterat häraf för att såväl förtäckt som öppet verka för en norsk suveränitet med uteslutande av svensk, och man har där framdrifvit de internationella konferensförhandlingarna, af hvilka man väl ej själf känt sig i någon högre mån rättsligt eller moraliskt bunden, men som onekligen på indirekt väg gagnat det eftertrådda syftet: norsk öfverhöghet. Allt eller intet, som Konow yttrade i stortinget 1910 vid de förberedande förhandlingarnas begynnelse.

Det är ganska lärorikt att kritiskt granska dessa förhandlingars via dolorosa.

1871 framställde friherre Nordenskiöld förslag om upprättandet af en svensk koloni å Spetsbergen, hvilken borde ställas under den svensk-norska konungens beskydd. Ungefär samtidigt bildades A. B. Isfjorden, som skulle hafva till ändamål att anlägga en koloni på Spetsbergen dels för att bearbeta därstädes möjligen befintliga mineraltillgångar, dels för att befordra vetenskapliga forskningar i polartrakterna. Denna första ansats att ställa Spetsbergen under svensk eller i hvarje fall nordisk öfverhöghet strandade på norskt motstånd, sekunderadt af ryskt. Man ville å svenskt håll undvika ett kondominium, hvari Norge kunde ge prof på sina under hela unionstiden kända trakasserier. Den metod, som från början användes, var dock ej vidare lycklig. I sammansatt statsråd framhöll till en början utrikesminister Wachtmeister, att det riktigaste vore, att öarna lades under Norges territorialhöghet, och en förfrågan ställdes till Kristiania, om ej Spetsbergen närmast vore att anse som norsk egendom. Var det meningen att provocera en norsk afsägelse, misslyckades i hvarje fall denna välmening. Norge svarade på ett sätt, som man ej synes ha tänkt sig, nämligen att det knappast vore af särskildt intresse

för Norge att se det nuvarande tillståndet, enligt hvilket Spetsbergen vore herrelösa (?), förändras; men att det å andra sidan ej vore förenligt med Norges intressen att ögruppen ockuperades af en annan stat. Den svenska pretentionen afvisades således samtidigt med att man lancerade den begrafda terra nullius-teorien. Detta senare skedde, vill det synas, för att frammana Ryssland.

Den 10 april 1872 ingaf det svenska bolaget en ansökan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes till främmande makters kännedom meddela det koloniseringsföretag å Spetsbergen, för hvilket bolaget stiftats, samt att utverka att ett härför erforderligt område blefve ställdt under den internationella rättens skydd. Om denna ansökan hördes den norska regeringen, hvilken *afstyrkte* densamma. Lika fullt erhöillo kabinetten i Berlin, Petersburg, Brüssel, Haag, Köpenhamn, Paris och London underrättelse om bolagets bildande och ändamål, hvarvid förhoppningen uttalades, att bolaget hos de civiliserade nationerna erhöille det skydd, som dess fredliga aspirationer borde tillförsäkra detsamma *och som den internationella rätten icke kunde förvägra bolaget*. Utrikesdepartementet meddelade bolaget i skrifvelse den 1 juli 1872, att svaren i hufvudsak inskränkt sig till erkännande af skrifvelsens mottagande. Denna skriftväxling utgör ett första diplomatiskt erkännandet af en verklig rätt till områden, som ockuperats af svenskt bolag.

I detta sammanhang må också nämnas, att bolaget 1872 på Kap Thordsen lät uppföra ett boningshus, som 1882—85 kompletterades för andra vetenskapliga ändamål. 1872—73 etablerades en station vid Mossel Bay genom en af staten understödd expedition; och 1899—1901 upprättades en annan af den likaledes af svenska staten understödda övervintringsexpeditionen i Treurenberg. Stårhusen Dickson och Nordenskiöld överlämnade sin andel i Kap Thordsens hus till bolaget, som i sin tur genom bref till Konungen den 29 februari 1909 öfverlämnade samtliga nämnda stationer till svenska staten såsom dess egendom. Denna åtgärd föranleddes närmast af intresset att trygga den svenska forskningens kontinuitet. Men statens äganderätt är ej dess mindre uppenbar. Det är då ganska förvånansvärdt, att hvarken utrikesdepartementet

eller kammarkollegium protesterat mot den vandalism, dessa hus undergått från norsk sida och att ej vid Kristianiaförhandlingarna förklarats, att dessa af svenska staten ägda hus med områden stode utom all diskussion. Det är utan vidare svenska statens plikt att här skydda sin äganderätt mot hvarje slags inkräkning. — I det nuvarande bolagets berättelse för 1912 heter det konsekvent: »För att betona att bolagets ändamål och verksamhet ej vore att betrakta såsom nytillskapade utan en fortsättning ej blott av föregående årens expeditioner utan äfven av det företag, som framsynta svenska män under år 1872 åvägabrägt, har styrelsen gått i förfogande om förvärfvande af det nedlagda A. B. Isfjordens rättigheter å Spetsbergen innefattande bland annat det område, hvarå den svenska staten tillhöriga stationen vid Kap Thorsen är belägen».

För att återgå till det Nordenskiöldska förslaget om en svensk annexion af Spetsbergen, föranledde detta en cirkulärförfrågan hos Belgien, Danmark, England, Frankrike, Holland (ej Italien, såsom uppgifvits) och Tyskland. Samtliga dessa makter godkände projektet, likvisst under förbehåll, att deras undersåtar skulle fritt få utöfva näring å Spetsbergen och å angränsande haf, en klausul, som Frankrike gaf upphof till efter inrådan af en af sina konsulter i Norge. Som en blix från en klar himmel kom däremot veto från Rysslands sida. Svenske ministern i Petersburg, general Björnstierna synes ej ha anat detta mothugg, som man måste miss-tänka bero på norsk inspiration. Som bulvan framskickades en herr Osidoroff, hvilken för ett obskyrt »Société d'encouragement à l'industrie et au commerce russe» gjorde alldeles oförklarliga anspråk på vidsträckta områden af Spetsbergen. Hagerup förefaller i sin artikel ej känna till denna aktion utan förklarar Rysslands uppträdande med hänvisning till att ryssar under 1700-talet drifvit jakt och fiske å Spetsbergen samt användt det som utgångspunkter för polarexpeditioner. Såsom redan antydts, hade nog också en del munkar och krämare förr i världen drifvit jakt å Spetsbergen. Några husruiner bära ännu vittne därom. På 1820-talet utsändes också en misslyckad expedition. Rabots och Carlheim-Gyllenskölds studier lämna detaljer härom.

Excellensen Gortschakoffs not är af den 15 maj 1871 och

är offentliggjord af ryska utrikesdepartementet, hvilket i motsats till det svenska kabinettet alltjämt ställer sina Spetsbergshandlingar till intresserades förfogande. Det heter däri bland annat: »För närvarande är hvarje stat berättigad att grunda sådana kolonier å Spetsbergen, som den svenska regeringen föreslagit, men detta tillstånd skulle väsentligen förändras, ifall Spetsbergen skulle komma att tillhöra en enskild makt». För att emellertid tillfredsställa behofvet af en viss säkerhet i förhållandena under bibehållande af den rådande jämlikheten, föreslog ryska regeringen, att samtliga makter skulle förbinda sig att respektera dylika kolonier. Som synes är svaret i sin första del rätt analogt med det norska Terra nullius-principen tas fram för att undanrödja den svenska planen utan att dock någon anmärkning förebringas mot de öfriga makternas försonliga och erkännssamma hållning. Petersburg är dock så tillvida mer tillmötesgående än Kristiania, att det utan vidare erkänner den svenska koloniens rättsliga giltighet och bestånd.

Betecknande nog för Karl XV:s svaga politik föll man i Stockholm genast till föga inför denna anvisning från Petersburg. Ej ett försök att med stöd af den utaf makternas pluralitet uttryckta meningen få till stånd en lösning, som kunde motsvara den snillrike förslagsställarens önskemål. Grefve Wachtmeisters svarsnot af den 16 juni 1872 meddelade helt lakoniskt, att den svensk-norska regeringen avstått från annekteringsplanen, hvarjämte den framhåller, att regeringen aldrig haft för afsikt att hindra andra makter att grunda kolonier å Spetsbergen. Den senare förklaringen kom sannerligen post festum; framförd i rätt tid hade den måhända kunnat förekomma den ryska inblandningen. Som denna sak nu faktiskt fördes, lände den blott till att Rysslands misstänksamhet i otid väcktes, och att det internationella systemet vann burskap inom Spetsbergsdiplomatien. Det kunde åter upp-repas: inspirationen förefaller norsk.

Som en vinst är emellertid att anteckna kommunikéns innehåll, att svenska regeringen äfven stadfäst stadgarna för bolaget Isfjorden, som ämnade grundlägga en koloni på ett område af ungefär 4,000 kv.-km. på östra sidan af ögruppen. Bolaget fullföljde ej blott vetenskapliga ändamål, utan hade äfven för afsikt

att tillgodogöra sig mineralrikedomarna på ön (närmast fosfater)¹. Svenska regeringen uttalade förhoppningen, att företaget, så länge det existerade, kunde räkna på att få åtnjuta skydd från samtliga regeringars sida och i synnerhet den ryska regeringens. Det svenska bolaget, hvars samtliga rättigheter innehafvas af det nu existerande, erhöll på detta vis ett uttryckligt erkännande ifrån statsmakternas sida, som veterligen intet annat i världen kan göra anspråk på. Å andra sidan, skrifver Idman, avstår Sverige-Norge i denna skrivelse i uttrycklig form från sina annexionsplaner på Spetsbergen, och den bildar grunden för alla framtida öfverenskommelser. Ser man denna tolkning i dess rätta historiska belysning, kan den dock sägas långt mer ge uttryck för en norsk än en svensk bundenhet, så tillvida som den svenska viljeförklaringen långt ifrån hvilade på en frivillig öfvertygelses grund.

Som var att vänta, fingo norrmännen snart själfva pröfva på tänderna av den björn de väckt. Den 21 september 1896 fick ryska envoyén Sinovjeff i Stockholm i uppdrag af sin regering att förhöra sig om Norges afsikt att annektera Spetsbergen, en åtgärd, som framställtts vara framkallad af de allt betydelsefullare norska intressena på Spetsbergen och af frånvaron af hvarje styrelse på ön. Sändebudet meddelade i svar till sin regering i St. Petersburg, att man efter Nansens expedition i Norge ansett, att Norge även framdeles borde stå i spetsen för alla företag, hvilka afsåge att utforska polarländerna (sic!). För att tjäna som utgångspunkt för dessa företag hade man velat grunda en station på Spetsbergen. Man stack sålunda ej under stol med den norska annexionstanken. Den svenske utrikesministern greve Douglas hänvisade emellertid nu beskt nog på, att han på anhållan af norske statsministern till denne lämnat upplysningar beträffande brevväxlingen mellan den ryska och den svenska regeringen åren 1871—72. Sinovjeff underrättade då å sin sida grefve Douglas om, att det var ryska regeringens afsikt att vidhålla sin forna ståndpunkt i Spetsbergsfrågan. Tack vare denna parad med norrmännens egen värja afstyrdes denna gång deras suveränitetsplaner.

¹ Det åsyftade företaget blev illa förberedt och misslyckades. Dokumenten i Vetenskapsakademiens Bibliotek innehålla en del även rättsligt intressanta dokument.

Efter denna läxa synas norrmännen insett, att de voro fångna i sin egen snara. De sökte likväl utnyttja den tanke, de själfva så oförsiktigt frammanat 1871. Civilministern Quam hemställde nämligen 1899 till den svenske utrikesministern om sammankallandet af en internationell konferens för Spetsbergsfrågans lösande. Dess program skulle utgå från grundsatsen, att Spetsbergen borde vara neutralt och öppet för alla land. Den svenska regeringen var dock tillräckligt medveten om den undermening, som låg bakom, och *nekade* sin medverkan till det farliga projektet.

Unionsbrottet gaf Norge fria händer att föra hvilken utrikespolitik det behagade. Masken kastades också snart. Pressen larmade öfver den »pakt man förpestades i», d. v. s. beroendet af Sverige i Spetsbergsfrågan, och yrkade på att Norge utan vidare skulle realisera sin s. k. historiska rätt. Som anledning framhölls också olidliga arbetarförhållanden, som kommit skaror att lämna sitt arbete där uppe. Alltnog, man förberedde en ny kupp. Den klumpiga föresatsen föranledde dock genast rysk intervention. Öfver hufvud har Ryssland alltid under förhandlingarna visat sig som en trogen väktare af den internationella politik, Norge så oförsiktigt provocerat.

Ryska sändebudet Krupenskij meddelade i not af den 24 maj 1906 till sin regering, att han enligt gifna instruktioner förfrågat sig hos herr Lövland om Norges verkliga intentioner å Spetsbergen. Denne hade då, tydligen nödd och tvungen, försäkrat, att den norska regeringen ej hyste några baktankar utan fasthöll vid öfverenskommelsen af 1872. Samtidigt hade han näsvisheten att anhålla om upplysningar om den förda brevväxlingen mellan Stockholm och Petersburg, d. v. s. han satte i fråga uppriktigheten af de af grefve Douglas lämnade upplysningarna. Han gjorde äfven ett intressant tillägg. »Vid strängt fasthållande af vår öfverenskommelse äro vi dock beslutna att på samma sätt som under de föregående åren under sommarsäsongen, då turisterna besöka öarna, föra posten med de af våra fartyg, hvilka förmedla förbindelsen mellan Norge och Spetsbergen. På denna öfverföring af bref och paket kan Norge naturligtvis ej grunda någon som helst rätt eller något privilegium». Krupenskij genmälde, att detta från rysk sida ej kunde röna motstånd

under förutsättning, att all post äfven i framtiden så att säga privatim öfverlämnades åt Norge för vidare befordran, och att inga speciella Spetsbergsfrimärken (sådana hade en tid utgifvits af Västeraalens Dampskibsselskab) finge införas, emedan dessa kunde ge ett uttryck för Norges suveränitet öfver ögruppen. I ett postskriptum nämner ministern slutligen, att han af Lövland erhållit skriftlig förbindelse, att den norska regeringen utan några som helst förbehåll erkände giltigheten af öfverenskommelsen af 1871—72, hvad Norge beträffade. Denna debatt om postföringen är af vikt så till vida, som Norge faktiskt synes ha velat skaffa sig ett monopol på post- och telegrafväsendet för att därur härleda en suveränitetsrätt. 1911 förklarade norska regeringen, att postkontoret å Spetsbergen tillhörde världspostunionen i kraft af art. 33 i tilläggskonventionen. Rom 1906. När Norge detta år beslöt upprätta en trådlös telegrafstation, för hvilket ändamål stortinget med nationell begeistring beviljade 250,000 kronor, framgick det också, att linjen Green Harbour-Hammerfest i norska ögon markerade en i viss mån suverän åtgärd. Novoje Vremja påpekade åtgärden som ett led i en politik att gradvis upprätta norsk myndighet på ön och alltså omdana den från res nullius till norsk egendom.

Samtidigt med att nämnda förklaringar afgåfvos, fortsatte emellertid den Michelsenska regeringen sin aktion. I viss mån syntes också ögonblicket gynnsamt. Excellensen Isvolsky lär ha blivit en vän af tanken på åtminstone en norsk administration. England för sin del förhöll sig passift. Norge hade som sagts alltid motsatt sig den från svenskt håll föreslagna notificeringen af ockupationer. Vid en interpellation i underhuset den 30 november 1906 gaf sir Edvard Grey mr White svaret, att den brittiska regeringen ej kände till några territoriella koncessioner å Spetsbergen. Efter de bekanta Buscham-episoderna (se härom utförligt Waultrin) svarade å andra sidan Grey, att om ej så lång tid förflutit därefter skulle regeringen sändt örlogsskepp till platsen, men att för närvarande hvarje engelsman handlade på egen risk däruppe. Den Campbell-Bannermanska ministären afgaf på så vis nära nog ett »protocole de desintéressement». Den cirkulärnot man utsände från Kristiania innehöll tvenne alternativa förslag,

nämligen dels internationell administration och dels ett uppdrags gifvande åt Norge att som samtliga makters mandatarie administrera ön genom norska ämbetsmän och enligt norsk lag. Det må påpekas, att det senare alternativet omedelbart afböjdes. I noten af den 13 febr. heter det, att då det rättslösa tillståndet på Spetsbergen hade gifvit upphof till klagomål både från norrmäns och utlänningars sida, toge sig den norska regeringen friheten att vända sig till de öfriga regeringarna med en förfrågan, huruvida det vore möjligt att genom öfverenskommelse mellan de intresserade makterna få en förbättring till stånd. Det framhölls uttryckligen, att norska regeringen ej hade för afsikt att förändra det existerande läget, som tillförsäkrade hvarje stats undersåtar rätt att i lika stor grad tillgodogöra sig Spetsbergens rikedomar. Betecknande är emellertid, att ungefär samtidigt man från norsk sida inspirerade sådana artiklar som Waultrins och Piccionis i *Revue Generale de droit international public*. «Förgäfves», säger den förre författaren, »bestrida svenskarna norrmännen deras rätt och förebrå de dem deras medelmåttiga deltagande i Spetsbergens historiska utveckling; att förneka deras rättigheter vore i strid med sakens natur och att efterlikna dem, som vilja beröfva Frankrike kontrollen öfver gränsen mellan Algeriet och Marocko».

Förhandlingarna kommo emellertid i gång. Längre hade dock ej stormaktskoncerten haft Spetsbergsfrågan på sitt program, förrän ett nytt initiativ gjordes från norskt håll. Man ville förskaffa, om ej enbart Norge så dock detta land i förening med Sverige och Ryssland en viss ledande ställning i den arktiska politiken. I detta syfte sammankallades sommaren 1910 i Kristiania delegerade för norska, ryska och svenska regeringarna. Som resultat framkom ett förslag, hvars kärna gick ut på upprättandet af en internationell kommission af de tre makterna, en fredsdomare samt en administrativ regim, som tycktes ha utsikt att så småningom bli helt norsk. De främmande regeringarna hade hufvudsakligen att satsa penningar till ett norskt företag. Därmed vare dock ej sagt, att ej förslaget innehöll en serie rätt förståndiga rättsliga moment.

1910 års förslag underställdes de övriga regeringarna. Dessa framställde en del anmärkningar och för att tillmötesgå dessa liksom för att i övrigt närmare granska projektet, samman-

kallades en ny tremaktskonferens i Kristiania 1912. Resultatet sammanfattades nu i ett konventionsförslag, hvilket utgafs af norska utrikesdepartementet. Ett helt kort påpekande offentliggjordes också i det svenska utrikesdepartementets årsbok 1912; oaktadt en kommuniké bebådade motsatsen, har däremot ej förslaget i Sverige öfversatts. Ja, det påstås fortfarande här vara af hemlig natur! I Jahrbuch des Völkerrechts publicerade Hagerup förslaget med en del intressanta kommentarer.

Det är ej här tillfälle att ingå på resultaten af den nya konferens mellan de nordiska länderna och stormakterna, som 1914 sökte omredigera 1912 års förslag. Förhandlingarna ägde afseende å ögruppens internationella ställning, kolonisternas personliga status, upprättandet af en internationell Spetsbergskommission, polisväsendets ordnande, den civila rättsordningen, den straffrättsliga myndigheten, fullgörandet af domar, utslag och rättsliga afgöranden, den internationella civil- och straffprocessen, fastighetsväsendet, arbetarförhållanden, jakt och fiske m. m. Det utkast i 77 artiklar som antagits 1912 reducerades 1914 högst väsentligt. Blott ett tjugotal vunno erkännande.

Man må emellertid stryka under å tvenne väsentliga punkter. Neutraliseringen först och främst. Det heter att Spetsbergen skall förblifva terrå nullius, det skall varken helt eller delvis kunna annekteras av någon stat eller under någon som helst form kunna läggas under någon makts suveränitet. I händelse af krig skall Spetsbergen alltid betraktas som neutralt område. Hvarje handling i strid mot neutraliteten skall där vara förbjuden. Man kan, som flera granskare frambållit, ställa sig ytterst tveksam till ett sådant stadgandes effektivitet eller rent af tillmäta det en viss vansklighet för de smärre makterna. Gällde det exempelvis att upprätthålla 24-timmars regeln, hvem skulle då ingripa som exekutor? Alla eller ingen, eller de närmast liggande såsom mandatarier för konferenzen? Den kollektiva garantien vore, har man sagt en *plikt* för alla de kontraherande makterna men den individuella en *rättighet*. Men den kollektiva garantien torde få föga värde, då ju neutraliteten knappt kunde kränkas af någon annan än en signatärmakt; den individuella garantien tolkad som blott en fakultativ rätt blefve lätteligen alltför illusorisk.

Fastighetsspörsmålet är det andra väsentliga temat. Enligt ett förslag borde en verklig äganderätt genom inskrifning i fastighetsägarens eget hemlands jordregister kunna konstitueras. Enligt en annan åsikt skulle däremot blott en ockupations- eller nyttjanderätt till jorden kunna medgifvas. Det var detta senare förslag som segrade. Å ett markområde, som ej kontinuerligt och permanent utnyttjats under en tid af sex år, skulle intet som helst rättsanspråk längre kunna framställas. I och för sig måste detta senare projekt anses skäligt så till vida, som ju annars spekulanter med lätthet kunde omöjliggöra för den allvarligt sinnade exploatören att åtkomma naturtillgångarna. Emellertid må man betänka, att tanken segrade tack vare de ryska delegerades obstruktion mot erkännandet af en bestående äganderätt. Det gäller att undvika, heter det i en rysk instruktion af den 1 juli 1910, att de värdefullaste områdena öfverföras i främmande ägo, innan ryska undersåtar hunne tillägna sig dem! I denna baktanke ligger en af de största vanskligheterna för godtagandet af det nu hvilande konferensprojektet. Det må vidare märkas, att för Sveriges räkning för närvarande äro inmutade områden, som omöjligen kunna tänkas inom så kort tidrymd som några få år blifva varken effektivt eller kontinuerligt utnyttjade, men att å andra sidan utan tillgång till dessa områden insatsen af större kapital ej gärna kunde ifrågakomma från svenskt håll. Må man också märka, att vårt nuvarande Spetsbergsbolag anser sig med äganderätt förtoga öfver de för dess räkning inmutade fyra fälten. Kort sagt, äganderättsbegreppets erkännande är för oss ett oundgängligt villkor.

Innebär å andra sidan ett kondominat möjligheten för äganderättsprincipens upprätthållande? Systemet Torrens, sådant det tillämpas å Nya Hebriderna, ger en viss hemul för detta påstående. Liksom man hvad beträffar grundsatserna för den statsliga ockupationens värde har att utgå från de principer, som äro nedlagda i Berlinakten 1885, utslaget rörande Carolinerna, folkrättsinstitutets uttalande af 1888 samt de motiv, som gjordes gällande under Grisebådarprocessen 1909, så har man, vad äganderättsförslaget angår, otvifvelaktigt att söka sin ledning af nämnda fransk-engelska föredöme.

Den utveckling händelserna tagit under denna sommar göra de problem, som sålunda antydts, dubbelt brännande. Vi ha sett ett svenskt företag nödgas utverka lejd från både tyskt och engelskt håll för att våga antråda färden. Oroligheter, provocerade eller ej, ha föranlett Norge att till ögruppen sända krigsfartyg och trupper — rena suveränitetsåtgärder, som synas äga ett lätt genomskinligt syfte. Å andra sidan har det svenska bolaget anhållit om Kungl. Maj:ts koncession å en radiotelegrafanläggning: en första anmodan om en suverän åtgärd äfven från svensk sida. Det ytterst betydtyckta läge, i hvilket expeditionen råkat genom Englands vägran att släppa den från Tromsö i tid, har än mer framhäft vådan af det rådande osäkerhetstillståndet. Vi stå inför en fas af aktiv diplomati, som onekligen förtjänar ett synnerligt intresse såväl ur nationell som juridisk synpunkt.

Till sist några ord äfven om Björnön. Denna ö är ganska rik. Af dess 100 millioner ton kol från kolperioden torde ungefär hälften löna sig för exploatering. Jakten och fisket äro likaledes rikliga. Som ett konkurrensmoment tillkommer dessutom öns strategiska värde. Först 1899 erhöles emellertid konflikterna någon skarpare karaktär. En tysk, något vetenskapligt utrustad äfventyrare, hr Lerner, afreste då dit med sitt fartyg »Terschelling» och företog en rad annexioner af kolbärande områden. Han reste taflor och uppförde kummel till tecken på sin äganderätt och medgaf andra intresserade endast en viss trafikrätt öfver sina domäner. Emellertid började han gent emot främlingar att uppträda hotfullt och pockande samt påstod sig till skydd för sin rätt kunna åberopa själfva den tyske rikskansleren. Denne själfgjorde kejsar Lebaudy öfver det nordiska Sahara-Klondyke skulle emellertid snart desavoueras. Telegrammen om hans aktion väckte nämligen oro på kontinenten. Man pekade på ett nytt Marocko. Själfva den svenska regeringen såg sig föranlåten att sända Svensksund till farvattnen. Ryssland lät i juli månad kryssaren Svetlana kasta ankar i Olgaviken. I Stockholm enades grefve Douglas och den ryske ministern om, att Björnön borde betraktas som res nullius, allt under det fiske- och andra kommersiella företag erkändes som internationellt fria. I Berlin hade redan dessförinnan Wilhelmstrasse förklarad herr Lerner alldeles oberättigad att hissa tyska

flaggan i kejsarrikets namn. Berlin och Petersburg öfverenskommo snart nog att ömsesidigt respektera de besittningar, hvarpå deras undersåtar gjort anspråk. En status alltså, som mycket liknade Spetsbergens.

Från norsk sida har emellertid senare statsligt understödda expeditioner utgått till Björnön. Äganderätten till fastighet därstädes har i visst fall genom norsk domstol blifvit stadfästad. Waultrin kunde med ledning af kända fakta skrifva 1908: »Ingenstädes möter man den norska statens öppna aktion, men öfverallt ger den sig tillkänna indirekt genom officiösa institutioners mellanhand. Kristianiaregeringens kontroll utöfvas indirekt men säkert». Denna sträfvan ha de internationella förhandlingarna ej lagt någon hämsko på, men man torde ej ha varit alldeles blind för risken att alltför mycket utmana Ryssland. Efter inrättandet af sin krigshamn Port Catherine vid Alexandrovsk å Murmankusten har ryska regeringen äfven insett betydelsen af en militär station å Björnön till skydd för sin trafik på Arkangelsk. Lernalers tragikomiska öde torde ej minst ha föranletts af Rysslands farhåga för tyska planer i denna nordiska arkipelag. Redan under Krimkriget befarade Ryssland på goda grunder en attack norrifrån. Tanken på en framtida kraftmätning med England torde också vara en anledning för Petersburg att antingen militärt utnyttja eller effektivt neutralisera Björnön.

Från svensk sida har hittills så godt som intet gjorts för att praktiskt utnyttja Björnön. Ej heller af andra makter ha några ockupationer företagits utom från norsk sida, såsom antyds. Ett norskt bolag anser sig f. n. ha äganderätt till hela ön. Vetenskapligt däremot ha svenskarna å Björnön lagt ett ärorikt kapitel till de öfriga inom polarforskningens gebit. Må det vara nog att erinra om 1868, 1898 och 1899 års expeditioner under en Norden-skiöld, Nathorsts och J. G. Anderssons ledning. Den senare skrifer i Ymer (1901 h. 1): »Nästan hvarje drag af Beeren Islands nu rätt väl kända naturhistoria är utvunnet af svenska män.» Sådana fakta förplikta för ett folk, som ej i kulturell öfvermåttad ägnar sin vetenskap åt mänskligheten med åsidosättande af det egna landets väl.

Från svenskt forskarhåll har som pendant till den norska föreslagits en svensk trådlös telegrafstation å Björnön. Än viktigare är gifvetvis att förebygga öns annektering af främmande makt eller en regim, som lamsloge ett framtida mer beredvilligt initiativ från svenskt håll.

Exakta dödlighetstabeller.

Af

Docenten S. D. Wicksell.

Den svenska befolkningsstatistiken anses höra till samtidens bäst organiserade. Som bekant utgöres primärmaterialet hufvudsakligen af utdrag ur kyrkoböckerna, som af prästerskapet hvarje år insändas till Statistiska Centralbyrån. I Statistiska Centralbyrån undergår detta material en omfattande och genomgripande bearbetning, hvars hufvudsakliga resultat bringas till allmänhetens kännedom i periodiska publikationer. Intill år 1910 utgåfvos dessa under titeln *Bidrag till Sveriges officiella Statistik. A. Befolkningsstatistik* och utgjordes, dels af årliga redogörelser för folkmängden och dess förändringar, dels af redogörelse för de hvar tionde år återkommande folkräkningarna samt af tioårsöfversikter. Sedan 1910 har publikationssättet afsevärdt förändrats, i det under den gemensamma titeln *Sveriges officiella Statistik. Folkmängden och dess förändringar* flera serier utgifvas, af hvilka bland hittills utkomna delar kan nämnas: *Folkräkningen 1910* del I och II; *Dödlighets- och Lifslängdstabelle*r för årtiondet 1901—1910; *Befolkningsrörelsen*, Öfversikt för åren 1901—1910; *Befolkningsrörelsen* år 1911, 1912 och 1913; *Dödsorsaker* år 1911 och 1912 samt *Ut- och invandringen* 1911, 1912, 1913, 1914, 1915 och 1916.

Hvad speciellt statistiken öfver dödligheten beträffar, utgöres denna — om vi bortse från statistik för särskilda yrken samt öfver dödsorsakerna —, förutom af folkräkningsresultaten och det årliga antalet af födda af hvarje kön, framför allt af de olika kalenderårens antal döda, uppdelade efter län (särskildt för landsbygd och städer) samt efter kön, ålder och civilstånd. Dessutom

meddelas en tabell öfver folkmängden för hela riket efter kön, ålder och civilstånd vid hvarje kalenderårs slut, hvilken tabell erhålles genom beräkning (Fortschreibung) på grundval av senaste folkräkningsresultat jämte statistiken öfver döda, öfver vandringsarna samt (sedan 1911) öfver den i böckerna för obefintliga upptagna delen af befolkningen. För denna beräkning av befolkningens åldersfördelning användes emellertid sedan 1895 en statistik öfver de döda uppdelade efter födelseår, hvilken statistik icke meddelas i de tryckta publikationerna.

Med användning af detta material företages nu för hvarje decennium en beräkning af dödlighets- och lifslängdstabeller för hela riket, samt, på grundval af approximativa beräkningar af vederbörande folkmängds åldersfördelning, äfven särskildt för landsbygden och städerna. Dessutom meddelas på särskild statistik grundade tabeller för Stockholm och Göteborg. Det är emellertid härvid att märka, att beräkningarna af dödlighetstabellerna hvilat på approximativa räkneformler. De kunna ej heller, så som denna detalj af dödlighetsstatistiken för närvarande är ordnad utföras på annat sätt. Det årliga antalet döda i olika åldersår är nämligen ej direkt jämförbart med motsvarande åldersklass' lefvande vid föregående års slut, och ej heller tioårsperiodens antal döda med medelfolkmängden för decenniet i sin helhet.

För att något förenkla saken skola vi i det följande hålla oss till dödligheten årsvis. De därvid gjorda anmärkningarna gälla emellertid — mutatis mutandis — äfven för de tioåriga siffrorna.

Vid uppställandet af dödlighetstabeller gäller det framför allt att beräkna vissa sannolikhetstal, de s. k. dödsriskerna, hvilka utgöra ett mått på sannolikheten för en person, som just inträdt i ett visst åldersår, att dö, innan han hinner bli ett år äldre. Den väsentliga egenskapen hos sådana sannolikhetskvantiteter är, att de utgöras af bråk, hvilka i nämnaren innehålla ett antal lefvande och i täljaren dessa lefvandes årtribut till de döda. Täljaren skall alltså alltid i sin helhet vara inbegripen i nämnaren. Detta är emellertid icke fallet om man ställer ett kalenderårs antal döda i en viss åldersklass i relation till samma åldersklass' antal lefvande vid föregående års slut, enär de döda här uppenbarligen delvis

rekryteras äfven ur närmast lägre åldersklass vid föregående års slut. Häraf kommer det sig, att kvoten mellan de i våra statistiska publikationer uppgifna massorna af döda och lefvande icke utgöra sannolikhetskvantiteter. För att erhålla sådana är man därför tvungen taga sin tillflykt till approximativa formler.

Sådana approximativa formler användas också i Statistiska Centralbyrån, och, ehuru de i publikationerna erhållit en ur flera synpunkter onöjaktig motivering, äro de dock, åtminstone då tillämpningen gäller befolkningen utan afseende på civilståndet, i allt väsentligt tillfredsställande. De hvila nämligen matematiskt sedt på de relationer, som äga rum mellan de s. k. centrala dödlighetskoefficienterna och dödsriskerna. Det är ej heller på denna punkt vi ha för afsikt att göra några anmärkningar. Tvärtom synes den svenska officiella statistiken i afseende på dessa arbeten vara värd allt erkännande.

Afsikten med föreliggande artikel är i stället att visa, hur den svenska statistiken *utan någon som helst ökning i arbete och nästan utan ökning i kostnader* skulle kunna så disponeras, och i sådan form publiceras, att hvarje slag af approximativa dödlighetsberäkningar blefve helt och hållet öfverflödiga. Att vi härvidlag ej föreslå några egentliga nyheter utan i stort sedt hålla oss på den gängse formella befolkningsteoriens gebit, är uppenbart för hvar och en som känner de senaste fyrtio årens befolkningsteoretiska litteratur. En öfversikt af här tillämpbara delar är att finna i CZUBERS lärobok: *Wahrscheinlichkeitsrechnung Bd II. Zweiter Abschnitt: Sterblichkeitsmessung* eller BLASCHKE: *Vorlesungen über mathematische Statistik*.

För att få en fullt tillfredsställande och *exakt* dödlighetsstatistik är det tillräckligt, om man förutom folkräkningsresultaten har tillgång till s. k. elementarmassor (Elementargesamtheiten) af döda. Elementarmassor af döda äro sådana kvantiteter, som ange antalet döda begränsadt till ett födelseår, ett åldersår och ett observationsår. (De döda efter åldersår och dödsår hänföra sig till tvenne-födelseår.) Sådana elementarmassor af döda äro redan nu tillfinnandes i Statistiska Centralbyråns opublicerade »prickningslistor» och »sammandrag». För att förstå detta är det nödvändigt

att man gör sig reda-för-för det förberedande arbetet med dödsboksutdragen, hvilket numera företages å Statistiska Centralbyrån.

I utdragen ur död- och begravningsboken, hvilka för hvarje år af prästerskapet insändas till Centralbyrån, anges bland annat de dödas såväl födelse- som dödsdag. Sedan dessa utdrag underkastats den behandling, som tekniskt benämnes »slagning», och som har till ändamål att afföra eventuellt dubbelförda individer, företages en s. k. detaljgranskning. Under denna detaljgranskning *understrykes* födelseårtalet för de individer som dött *före* sin födelsedag det år utdraget afser. Om sålunda en person uppgifves vara afliden den $26/3$ 1915 och född den $15/5$ 1888 understrykes siffran 88 i födelseårtalet, medan sådan understrykning ej sker för en individ som exempelvis dött den $26/3$ 1915 och var född den $12/2$ 1888. Sedan dödsboksutdragen behandlats på detta sätt »afprickas» de döda på särskilda »prickningslistor» för hvarje län och för hvart kön och civilstånd. Därvid inprickas för hvarje födelseår de understrukna för sig och de icke understrukna för sig. Sammandrag göres sedan för hela riket och för landsbygden och städerna. Adderar man nu i sammandragen ihop de icke understrukna döda hörande till ett födelseår med de understrukna döda hörande till närmast föregående födelseår, erhåller man de döda fördelade efter åldersår. Det är dessa siffror, som sedan publiceras. Adderar man däremot ihop de understrukna och icke understrukna döda hörande till *samma* födelseår, erhålles fördelningen efter födelseår. Dessa siffror användas i Centralbyrån vid beräkningen af folkmängdens åldersfördelning för slutet af de år, då folkräkning ej äger rum. Dessa antal »understrukna» och »icke understrukna» döda är nu just elementarmassorna. På dem skulle hvarje dödlighetskalkyl grundas, ty därvid erhåller man, som sedan skall visas, en från hvarje slag af approximativa beräkningar fri, exakt dödlighets-statistik. Det vore synnerligen lyckligt, om Statistiska Centralbyrån ville publicera dessa i manuskript för hvarje år färdiga elementarmassor¹, samt eventuellt äfven på dem grunda sina beräkningar af tioårs-

¹ Så sker t. ex. sedan 1910 för alla de tyska förbundsstaterna. I vissa av dem, såsom Württemberg, har elementarmassor publicerats sedan 40 år tillbaka.

periodernas dödlighets- och lifslängdstabeller. I synnerhet som, med den höga nivå som den svenska befolkningsstatistiken intar, ett visst »richesse oblige» borde bjuda, att man ej låter någon underlåtenhet i detta afseende komma sig till last.

Vi skola nu uppvisa, hur exakta dödsrisker kunna vinnas med tillhjälp af elementarmassorna. Vi skola därvid först angifva, hur man kan beräkna desamma för tiden närmast omkring ett folkräkningsår, för att sedan gifva ett utkast till behandling af öfriga år och af tioåriga perioder.

Härofvan ha vi omtalat hur man genom lämplig kombination af ett års elementarmassor erhåller de dödas, dels åldersfördelning, dels födelseårsfördelning. Har man observationer från tvenne angränsande år är en tredje kombination möjlig. Vi beteckna som förut med en generations understrukna döda dem, som under ett visst kalenderår dött före sin födelsedag det året, och med generationens icke understrukna döda dem, som dött efter sin födelsedag under dödsåret. Adderar man nu samman de icke understrukna döda för ett kalenderår med de till vederbörande födelseår hörande understrukna döda för nästföljande kalenderår, erhåller man det antal döda, som, födda ett visst år, aflidit under ett bestämdt åldersår.

Äro nu de två angränsande kalenderåren så valda, att en folkräkning är utförd den 31 december det första året, så erhåller man, om vi för ögonblicket bortse från vandringarna, genom att till de vid folkräkningen lefvande, som äro födda ett visst år, d. v. s. inneha ett visst åldersår, lägga de samma födelseår tillhörande icke understrukna döda för det folkräkningen föregående kalenderåret, ett tal, som anger, hur många af vederbörande årskull, som under detta år upplefva sin födelsedag d. v. s. fylla det åldersår, till hvilka de ofvan beräknade döda höra¹. Kvoten mellan de båda sålunda funna massorna af döda och lefvande utgör ett *exakt* mått på sannolikheten för en person, som just fyllt ett

¹ Gäller det dem, som ingå i första lefnadsåret bör man direkt använda antalet under året födda. Detta emedan folkräkningen i regel ger en dålig bestämning af de i första lefnadsåret lefvande.

visst åldersår, att dö innan han fyllt det nästa. Beteckna vi med d_y^t och d_y^t respektive icke understrukna och understrukna döda, som, födda år t , äro observerade under kalenderåret y , samt med l_y^t det vid folkräkningen vid slutet av år y funna antalet öfverlevande af t års kull, så ha vi för dödsriskerna formeln:

$$q_x = \frac{d_y^t + d_{y+1}^t}{l_y^t + d_y^t},$$

där åldern x erhålles ur formeln

$$x = y - t.$$

Den sålunda erhållna dödlighetsformeln är väl känd. Den tillskrifves i regel BECKER.

Det återstår nu, i detta sammanhang, endast att taga hänsyn till de modifikationer i ofvanstående formel, som eventuellt kunna vara nödvändiga på grund af *vandringarna*. Vid Statistiska Centralbyråns beräkningar öfver tioårsdödligheten tages som bekant ingen som hälst hänsyn till vandringarna. Att vi ansett oss böra göra det här beror ej på, att vi på något sätt mena detta vara ett fel hos Centralbyrån, som tvärtom kan ange fullt acceptabla skäl därför. Förhållandet är nämligen det, att Centralbyråns beräkningar grunda sig på *medelfolkmängden*. Ett eventuellt störande inflytande på siffrorna kunna vandringarna härvid utöfva hufvudsakligen endast i den mån de olika åldersklassernas emigration och immigration fördelar sig ojämnt på årets olika delar, samt på grund af den omständigheten, att de under utvandringsåret i främmande länder döda emigranterna ej ingå i de observerade dödstalen. Det torde kunna anses fullt berättigadt att bortse från dessa mera subtila differenser. Då man, som vi här velat göra, grundar beräkningarna på antalet individer, tillhörande vederbörande årskullar, som uppnå sina respektive födelsedagar, ligger saken emellertid ej fullt så lyckligt till ehuru, som det efterföljande skall visa, äfven här vandringarna i regel kunna negligeras.

Då man vill taga full hänsyn till vandringarnas inflytande kan man utgå från flera väsentligen olika grundprinciper alltefter

som man vill utröna dödligheten hos den mera stabila, bofasta befolkningen eller hos den befolkning, som öfverhufvud under någon del af observationstiden är bosatt i landet. För min del har jag efter något betänkande ansett mig böra lägga det antal personer, som, medan de äro bosatta i riket, uppnå sina respektive födelsedagar, till grund för beräkningarna. Utgående från denna princip skulle man då ha att till nämnaren i ofvanstående dödlighets-formel lägga de emigranter, som, tillhörande de under år t födda, utvandrat efter sin födelsedag det år som föregår folkräkningen, samt vidare därifrån subtrahera motsvarande antal immigranter. Till täljaren i bråket skulle man så ha att dels addera de emigranter, som, födda å t och utvandrade i åldern x till $x + 1$ år, dött i utlandet innan uppnående af sin $x + 1$:sta födelsedag, dels att därifrån subtrahera motsvarande antal inom landet döda immigranter.

För att fullt exakt kunna genomföra detta skulle man alltså behöfva känna dels elementarmassorna af de vandrande, dels deras dödlighet. Den svenska statistiken öfver ut- och invandring ger emellertid ingen kunskap om dessa tal. Det material som ligger till grund för statistiken öfver vandringarna anger nämligen icke vederbörandes födelsedatum utan endast deras födelseår. I de officiella publikationerna förekomma visserligen, egendomligt nog, de olika kategorierna af ut- och invandrade tabulerade efter åldersår, men de tal som gifvas gälla faktiskt fördelningen efter födelseår¹. Sålunda ange t. ex. de antal som i tabellerna för 1911 uppges ha vandrat i åldern 0—1 år, 1—2 år, 2—3 år etc. i själfva verket dem som äro födda år 1911, 1910, 1909, etc.

För att man på ett tillfredsställande sätt skall kunna ta hänsyn till vandringarnas inflytande på dödligheten äro dock dessa uppgifter mer än tillräckliga. Detta inflytande kan ju a priori förmodas vara helt obetydligt. Då det gäller att beräkna en *obetydlig* korrektion är det emellertid tillåtet, äfven då man gör anspråk på att använda exakta metoder, att göra detta på grundval af plau-

¹ Därigenom blifva t. ex. de, som anges ha vandrat i åldern 0—1 år, icke jämförbara med dem som anges ha vandrat i högre ålder. Förstnämnda kategori är nämligen i genomsnitt blott hälften så lång tid utsatt för möjligheten att vandra.

sibla antaganden. De differenser som återstå äro hvad man kallar små af högre ordning. För öfrigt är den svenska statistiken öfver ut- och invandrade i sig själv, ej mera tillförlitlig än att det vore absurdt att försöka gå mera rigoröst tillväga.

För att komma tillrätta med saken skola vi göra följande antaganden: (i allt väsentligt öfverensstämmande med dem, som ligga till grund för Statistiska Centralbyråns ståndpunkt)

1:o. Att såväl de ut- som invandrade, hvilka äro födda ett visst år, under det åldersår de vandra i genomsnitt befinna sig ett halft år inom landet, samt att hälften af dem ut- respektive invandra efter sin födelsedag under observationsåret.

2:o. Att de vandrades dödlighet är densamma som de hemmavarandes.

Betecknas antalet under år y utvandrade, som äro födda år t med u_y^t , samt motsvarande antal invandrade med v_y^t , har man alltså, i enlighet med hvad som ofvan yttrats och på grundval af de nyss gjorda antagandena, att till nämnaren i dödlighetsformeln lägga $\frac{1}{2}(u_y^t - v_y^t)$ samt att till täljaren lägga $\frac{1}{2}(u_y^t + u_{y+1}^t - v_y^t - v_{y+1}^t)$ multiplicerad med halfva dödlighetskoefficienten. Man kommer sålunda till formeln

$$q_x = \frac{d_y^t + d_{y+1}^t + \frac{1}{2} q_x (u_y^t + u_{y+1}^t - v_y^t - v_{y+1}^t)}{l_y^t + d_y^t + \frac{1}{2} (u_y^t - v_y^t)}$$

Denna formel är emellertid, som en enkel algebraisk räkning visar, likbetydande med den följande:

$$q_x = \frac{d_y^t + d_{y+1}^t}{l_y^t + d_y^t + \frac{1}{4} (u_y^t - u_{y+1}^t) - \frac{1}{4} (v_y^t - v_{y+1}^t)}$$

Man ser alltså, att vandringarna bli på tillfredsställande sätt beaktade om man till nämnaren i dödlighetsbråket lägger en fjärdedel af differensen mellan utvandringssiffrorna för de år t födda, hvilka utvandrat under de två på hvarandra följande kalenderåren, samt drar motsvarande fjärdedel af invandringsdifferensen ifrån. Om man undantar åldrarna närmast omkring värnpliktsåldern äro dessa tal i regel relativt små. I de högre åldrarna

äro de därtill ungefär lika stora, samt i de flesta andra åldrar kompenseras i hvarje fall utvandringskorrektionen något af invandringskorrektionen. Man kan alltså säga att korrektionstermen till nämnaren i de allra flesta åldrar är i dubbel måtto liten. Undantagas åldrarna 20—30 år torde den i regel helt kunna negligeras. Som det emellertid förorsakar endast helt obetydligt besvär, kan man ju göra sig till regel att ta korrektionstermen med öfverallt.

Ännu en omständighet återstår emellertid att nämna. När en uppdelning sker efter civilstånd inträffar nämligen i sak samma svårigheter som vid vandringarna. Frågan är, hur man skall behandla de under observationstiden nygifta samt dem, som under sagda år blifvit änkringar respektive änkor eller frånskilda. Man kunde härvid gå till väga på samma sätt som ofvan. Gäller beräkningarna ogifta betraktas de nygifta som utvandrade, gäller det de gifta betraktas de som invandrade, medan under året upplösta äktenskap betraktas som utvandringar. Därvid får man då dödligheten bland dem som vid sin födelsedag voro ogifta resp. gifta. Uppenbarligen bli här, åtminstone för de yngre giftasvuxna åldrarna, korrektionerna märkbara.

Den i det föregående beskrifna metoden hänför sig till det fall, att man vill beräkna dödligheten hos dem, som under ett år upplefva sina respektive födelsedagar. För att finna antalet av dessa erfordras, såsom framgår af det föregående, dels folkmängdens åldersfördelning för slutet av året, dels årets icke understrukna döda. Strängt taget känner man i Sverige folkmängdens åldersfördelning endast vid folkräkningarna, hvilka som bekant äga rum hvart tionde år. Det möter emellertid, åtminstone för vårt lands vidkommande, intet hinder att använda metoden äfven på de mellanliggande åren. Elementarmassorna af döda föreligga ju, som vi påpekat, i manuskript för hvarje år, och folkmängdens åldersfördelning låter sig med stor tillförlitlighet beräkna för de mellan folkräkningarna fallande årssluten. En sådan »framskrifning» af folkmängden utföres, i hvad angår hela riket, och särskildt för hvarje kön och civilstånd, af Statistiska Centralbyrån för hvarje årsslut. Hvad beträffar framskrivningen för de olika könen utan afseende på civilstånd, tillgår denna sålunda, att man från de vid ett visst års

slut av en viss årgeneration kvarlevande (d. v. s. i en viss åldersklass lefvande) subtraherar samma årgenerations under påföljande år döda och emigrerade samt därtill adderar motsvarande antal immigrerade. Från och med år 1911 beaktas äfven de i böckerna öfver obefintliga upptagna, fördelade efter födelseår. Därvid erhåller man tydligen de lefvande fördelade efter åldersår vid nästa års slut, dock så, att ur de lefvande i en viss åldersklass vid det ena årets slut genom räkningen erhålles de lefvande i närmast högre åldersklass vid det påföljande årets slut. Antalet lefvande som ännu ej fyllt ett år erhålles alltså ej på detta sätt. Uppenbarligen får man detta antal genom att från de under året födda subtrahera dem af dessa, som under året dött eller utvandrat samt därtill lägga motsvarande mängd invandrade.

Hvad sedan angår uppdelningen på olika civilstånd, skola vi här ej närmare uppehålla oss därvid. Först från och med år 1911 torde denna kunna anses fullt tillfredsställande.

Beträffande hela folkmängden, oafsedt ålder och civilstånd, finnas för hvarje årsslut direkta uppgifter. På grund af oundvikliga fel i bokföringen erhåller man emellertid, då man summerar ned ofvanbeskrifna beräknade folkmängd öfver alla åldrar, ej full öfverensstämmelse med de direkta talen. För att erhålla sådan utportionerar man differensen på de beräknade resultaten för åldersklasserna öfver 15 år. Öfverstiger beräkningen den direkt funna summan, sker detta i proportion till utvandrings-siffrorna för motsvarande åldrar, dock med utbytande af korrektionerna för första värnpliktsåret och det detta föregående åldersåret mot hvarandra. I motsatt fall utportioneras i proportion till invandringssiffrorna.

Utgående från ett folkräkningsår bestämmas dessa siffror successive för hvarje årsslut intill nästa folkräkning och publiceras uti vederbörande årsredogörelse för *Befolkningsrörelsen*. Sådana de föreligga i publikationerna äro dessa siffror, åtminstone för åren före 1910, ej särdeles väl ägnade att lägga till grund för exakta dödlighetsberäkningar. Trots den kontroll, som erhålles genom ofvannämnda korrigerings till öfverensstämmelse med de direkta folkmängdssummorna, finner man nämligen, att, då man till sist beräknar åldersfördelningen för det år, då nästa folkräkning äger

rum, full öfverensstämmelse med denna ej erhålles inom de olika åldersklasserna. Förnämligast torde detta vara att tillskrifva bristfälligheter i ofvannämnda utproportioneringsmetoder. Det mest ändamålsenliga sättet att komma till rätta med dessa differenser vore måhända, att, innan siffrorna användas till beräkning af dödlighetstabeller, företaga en »tillbakaskrifning» af befolkningen med utgång från den sista folkräkningen, och sedan för hvar åldersklass och hvarje årsslut taga yägda medeltal af resultaten af både fram- och tillbakaskrifningen. Företages tillbakaskrifningen enligt samma principer som framskrifningen och, framför allt, bringas slutsummorna till öfverensstämmelse medelst samma utproportioneringsmetod, så kunde medeltalen lämpligen beräknas enligt en formel, som hvilar på det antagandet, att felet akumuleras sig likformigt från år till år allt efter som beräkningen fortskrider. För r -te året räknat från första folkräkningen kunde man beräkna folkmängden l i åldersklassen $x/x + 1$ ur formeln

$$l_r^x = \frac{(10 - r) A_r^x + r R_r^x}{10},$$

där A_r^x och R_r^x äro de vid respektive fram- och tillbakaskrifningen funna resultaten beträffande de x -åriga ¹.

Ett så detaljeradt tillvägagångssätt vore emellertid måhända allt för besvärligt, i synnerhet som man borde kunna erhålla acceptabla resultat med vida enklare metoder. Man kunde nämligen helt enkelt företaga en ny utproportionering, denna gång af de vid sista folkräkningen inom de olika åldrarna kvarstående differenserna. Låt oss t. ex. antaga, att det gällde, att på de i årsredogörelserna för 1901 till och med 1909 införda, beräknade åldersfördelningarna, i vad de gälla befolkningen utan avseende på civilståndsfördelningen, utproportionera de vid 1910 års folkräkning funna differenserna, hvilka föreligga publicerade i tabell *B.* av *Sve-ri- ges officiella statistik. Folkräkningen den 31 Dec. 1910, II.* Följande allmänna hufvudprincip för utproportioneringen vore då möjligen användbar: Först skiljes på den del af befolkningen, som är född före år 1901, och på den del, som är född under perioden

¹ År x mindre än r tillämpas en på nära till hands liggande sätt modifierad formel.

1901—1910, d. v. s. på de i slutet af 1910 kvarlevande i ålder öfver och under 10 år. Differenserna för en hvar åldersklass utproportioneras så på de vid de olika årssluten 1901—1909 kvarlevande af samma årskull. För den förra kategorien sker utproportioneringen sålunda, att af differensen $\frac{9}{10}$ tillägges 1909 års siffra för närmast lägre åldersklass; $\frac{8}{10}$ tillägges 1908 års siffra för den därpå närmast lägre åldersklassen o. s. v. tills man kommer till år 1901 där blott $\frac{1}{10}$ af differensen anbringas. För den senare kategorien förfäres på liknande sätt, dock med den skillnaden att man här att taga hänsyn till, att de här förekommande årskullarna ej äro med i räkningen under alla 10 åren. Sålunda har man här att utproportionera differensen för de 5—6 åriga på de vid årssluten 1905—1909 kvarlevande af de år 1905 födda så, att $\frac{9}{11}$ tillägges siffran för 1909; $\frac{7}{11}$ siffran för 1908 o. s. v. samt slutligen $\frac{1}{11}$ tillägges siffran för 1905.

Denna metod har bl. a. den egenskapen, att den, för det fall att den föregående årliga utproportioneringen med ändamål att uppnå öfverensstämmelse med de summariska folkmängdssiffrorna, icke hade ägt rum, skulle ge alldeles samma resultat, som de vägda medierna mellan fram- och tillbakaskrifningssiffrorna. Men den har också tillika med denna senare metod den olägenheten, att förutsätta, att felet i framskrifningen af en årgeneration akumuleras likformigt från år till år. Detta antagande är emellertid sannolikt tämligen godtyckligt. I själfva verket torde felet akumulera sig olika starkt eftersom generationen i fråga tilltar i ålder.

Vill man taga hänsyn till denna olikformighet i felens tilltagande, ställer sig problemet vida svårare. Det kan till och med sättas i fråga, huruvida någon fullt tillfredsställande lösning öfver hufvud taget är möjlig. Ett sätt vore emellertid följande, som hvilat på antagandet, att det fel, som uppstår vid framskrifningen af de x -åriga vid ett årsslut till $x + 1$ åriga vid nästa årsslut, är ett och samma, hvilket år inom tioårsperioden framskrifningen än gäller. Det fel som vidlåder det beräknade antalet x åriga vid slutet af år $1900 + r$ är nämligen summan af de fel, som uppstå vid framskrifning av: $x - 1$ åriga till x åriga; de $x - 2$ åriga till $x - 1$ åriga; de $x - 3$ åriga till $x - 2$ åriga etc., intill felet vid framskrifningen af de $x - r$ åriga till $x - r + 1$ åriga. Enligt det ofvan gjorda

antagandet erhålles nu denna summa genom att på lämpligt sätt kombinera slutdifferenserna af år 1910. Beteckna vi t. ex. slutdifferenserna för de n -åriga med δ_n , så fås korrektionen för de n -åriga vid slutet af år $1900 + r$ genom beräkning af kvantiteten $\delta_n + \delta_{n-10} + \delta_{n-20} + \dots - \delta_{n-r} - \delta_{n-r-10} - \delta_{n-r-20} - \dots$. Bäst belyses innebörden af detta förfarande genom ett exempel. Låt δ'_x beteckna felet som begås vid framskrifning af de x -åriga vid ett års slut till $x + 1$ åriga vid nästa års slut. Låt vidare Δ'_x beteckna den sökta korrektionen till de x -åriga vid $1900 + r$ års slut. Vi ha då, exempelvis för de 25-åriga vid slutet af år 1906,

$$\Delta'_{25} = \delta'_{24} + \delta'_{23} + \delta'_{22} + \delta'_{21} + \delta'_{20} + \delta'_{19}.$$

Men vi ha också

$$\begin{aligned} \delta'_{25} &= \delta'_{24} + \delta'_{23} + \delta'_{22} + \delta'_{21} + \delta'_{20} + \delta'_{19} + \delta'_{18} + \delta'_{17} + \delta'_{16} + \delta'_{15}, \\ \delta'_{19} &= \delta'_{18} + \delta'_{17} + \delta'_{16} + \delta'_{15} + \delta'_{14} + \delta'_{13} + \delta'_{12} + \delta'_{11} + \delta'_{10} + \delta'_{9}, \\ \delta'_{15} &= \delta'_{14} + \delta'_{13} + \delta'_{12} + \delta'_{11} + \delta'_{10} + \delta'_{9} + \delta'_{8} + \delta'_{7} + \delta'_{6} + \delta'_{5}, \\ \delta'_{9} &= \delta'_{8} + \delta'_{7} + \delta'_{6} + \delta'_{5} + \delta'_{4} + \delta'_{3} + \delta'_{2} + \delta'_{1} + \delta'_{0}, \\ \delta'_{5} &= \delta'_{4} + \delta'_{3} + \delta'_{2} + \delta'_{1} + \delta'_{0}, \end{aligned}$$

hvaraf lätt inses, att

$$\delta'_{25} - \delta'_{19} + \delta'_{15} - \delta'_{9} + \delta'_{5} = \delta'_{24} + \delta'_{23} + \delta'_{22} + \delta'_{21} + \delta'_{20} + \delta'_{19},$$

hvidan alltså

$$\Delta'_{25} = \delta'_{25} + \delta'_{15} + \delta'_{5} - \delta'_{19} - \delta'_{9}.$$

Denna metod, som af allt att döma torde vara den bästa möjliga under nuvarande förhållanden, har därjämte den fördelen att vara den enklaste af de här diskuterade¹. Som ofvan nämnts hvilat den endast på det antagandet, att felet vid framskrifning af en åldersklass är ungefärligen detsamma under alla 10 framskrifningarna. Detta å andra sidan förutsätter, att felkällorna på det hela taget äro konstanta, samt att folkmängden i en och samma åldersklass ej alltför mycket förändrar sig. Vad den första förutsättningen beträffar torde den väl, åtminstone för tiden 1901—1910,

¹ Metoden innebär bl. a., att Centralbyråns värden på *medelfolkmängden* under en tioårsperiod, för ex.-vis åldern $n/n + 1$ år, skall korrigeras genom addering av kvantiteten

$$\delta_n + \delta_{n-10} + \delta_{n-20} + \dots - \frac{1}{10} \sum_{x=0}^n \delta_x,$$

hvilken kvantitet erhålles genom rent aritmetiska operationer med slutdifferenserna.

kunna anses tillnärmelsevis giltig. Den andra förutsättningen är uppfylld med fullt tillräcklig noggrannhet¹.

Det ofvan sagda har tillämpning på det fall, att man ville, med tillhjälp av Centralbyråns manuskript, beräkna exakta dödlighetstabeller för hvar och ett af åren 1901—1910. Hvad framtiden beträffar, alltså närmast tidsperioden 1911—1920, ställer sig saken ännu bekvämare. Det förhåller sig nämligen så, att, främst tack vare förbättrad statistik öfver de s. k. obefintliga, framskrifningen af folkmängden från och med år 1911 i högst betydlig mån vunnit i noggrannhet, och det är sannolikt, att den beräknade åldersfördelningen vid 1920 års slut skall komma att uppvisa högst obetydliga differenser från den kommande folkräkningens resultat. Under sådana förhållanden torde man kunna använda de beräknade åldersfördelningarna utan vidare.

Det vore därför af synnerligen stort värde, om Statistiska Centralbyrån för framtiden ville publicera statistiken öfver de döda i sådan form, att elementarmassorna för hvarje år vore tillgängliga. För den vetenskapliga forskningen skulle värdet af den officiella dödlighetsstatistiken härigenom högst afsevärdt ökas. Ännu värdefullare vore det, om Centralbyrån därjämte, förutom sina sedvanliga tioårsöfversikter, ville låta beräkna dödlighetstabeller för hvarje år, med användande af den exakta metoden². Den statistiska vetenskapen har nämligen för länge sedan passerat den tid då forskningen hufvudsakligen riktade sig på historiska och interna-

¹ Ett ytterligare villkor är naturligtvis att folkräkningens resultat i alla åldrar verkligen ger antalet i vederhörande ålder levande. På grund af skäl, som angifvas af Centralbyrån, torde detta icke vara fallet för åldern 0—1 år. Kvantiteten δ_0 , hvilken anger differensen mellan folkräkning och framskrifning för de 0—1 åriga, är alltså icke beroende blott af fel i framskrifning af de sista året födda till sista årets slut, utan den innehåller också felet i själfva folkräkningen för de 0—1 åriga. Detta innebär att innan metoden användes skall kvantiteten δ_0 på lämpligt sätt befrias från detta senare fel. Samma är förhållandet med differensen δ_{10} , hvilken innehåller jämväl felet i den första folkräkningens resultat för första lefnadsåret. Här af härflytande korrektion till framskrifningsresultaten för den under första folkräkningsåret födda generationen samt motsvarande reduktion af δ_{10} är en sak för sig, som tarfvar särskild behandling.

² Besväret och kostnaderna behöfde härvid ej bli stora. Undertecknad har själf ensam uträknat efterföljande tabeller för 1910 på betydligt kortare tid än en vecka.

tionella jämförelser. Tioåriga genomsnittstal äro därför ej längre tillräckliga, (ehuru naturligtvis i och för sig af stort värde) utan det största intresset knyter sig till studiet af de årliga fluktuationerna under kortare tidsperioder. Den enskilde forskaren är därför tvungen att själf underkasta sig det i hvarje fall tidsödande besväret att beräkna årliga dödlighetstabeller. Ville Centralbyrån alltså utföra och publicera sådana beräkningar, komme den del af dess mission, som består i att tillrättalägga det statistiska materialet för den vetenskapliga forskningen, att uppfyllas på ett sätt, som komme att göra den svenska dödlighetsstatistiken till en guldgrufva för så väl in- som utländska forskare.

För att än ytterligare framhäva detta skola vi i förbigående omnämna ett par af de viktiga problem, hvilkas lösning tarfvar tillgång till årliga och helst exakta dödlighetstabeller. Ett sådant är t. ex. frågan om den naturliga selektionen, d. v. s. främst spädbarnsdödlighetens eventuella egenskap af utränsare af mindervärda liv. Denna fråga är för närvarande mycket diskuterad i utlandet och skulle förmodligen kunna bringas ett godt stycke närmare sin lösning, om man hade, i lämplig form, tillgång till ett så värdefullt material som det svenska. Andra problem af stor räckvidd gå tillbaka på studiet af korrelation mellan dödlighetsfluktuationerna i olika åldrar och för olika år, hvarigenom man bland annat kunde utreda kontinuitets- och periodicitetsförhållandena hos dödlighetens oscillationer kring de sekulära regressionskurvorna, ett område på hvilket, främst på grund af bristande bearbetad statistik, så godt som intet ännu är utträttadt.

De ofvanbeskrifna exakta dödlighetstabellerna hänföra sig till dödligheten hos dem som fylla år under ett kalenderår. Själfva dödsfallen fördela sig emellertid på tvenne kalenderår. Har man en hel serie sådana dödlighetstabeller foga dessa sig dock tillsammans utan luckor och utan att någonstädes öfverskjuta hvarandra, så att alla dödsfall äro beaktade och intet är medtaget i mer än en dödlighetstabell. I afseende på dödsfallen foga de sig dock icke tillsammans med raka begränsningslinjer (tidslinjer) t. ex. såsom bräderna i en vägg, utan i stället »trappstegsvis» såsom tegelstenarna i en mur. Jämförda med hvarje annat slag af dödlighetstabeller ha de den stora fördelen, att, om de fortsättas under ett tillräckligt långt tids-

rum, exakt återge dödsriskerna inom olika åldrar hos de olika generationerna på vägen mellan vaggan och grafven. Enahanda är förhållandet med tabellerna öfver de absoluta dödlighetsciffrorna. Äro dessa uppställda så, att de ge elementärmassor, kan man därur till sist få en bild af hvarje generations successiva avdöende.

Slutligen möter det inga som helst hinder att beräkna genomsnittliga tioårstabeller efter den exakta metoden. Enligt den hittills gängse metoden för tioårsberäkningen ställer man de olika kalenderårens genomsnittliga antal döda åldersvis i relation till motsvarande medelfolkmängd ökad med halfva detta genomsnittliga antal döda. Därigenom erhåller man approximativa genomsnittssiffror för dödsrisken i olika åldrar på grundval af antalet dödsfall under tioårsperioden ifråga. Enligt den exakta metoden skulle man finna dödsrisken för dem som upplefva sina successiva födelsedagar under tioårsperioden, och blir förfarandet härvid följande: Betecknom med y_0 och y_{10} tvenne folkräkningsår och med y_r ett däremellan fallande år; med $l_{y_r}^t$ det antal öfverlevande af t års generation, som beräknats eller direkt iakttagits vid slutet af år y_r ; med $d_{y_r}^t$ dem af samma generation, som under året dött efter sin födelsedag (alltså efter fyllda $r-t$ år) samt med $d_{y_r}^t$ dem som dött före födelsedagen. Summan

$$d_{y_1}^{y_1-x} + d_{y_2}^{y_1-x} + d_{y_2}^{y_2-x} + d_{y_3}^{y_2-x} + \dots + d_{y_{10}}^{y_{10}-x} + d_{y_{11}}^{y_{10}-x}$$

ger då antalet af dem, som under perioden y_1-y_{10} uppnått sin x -te födelsedag, och sedan dött innan uppnåendet af den $x+1$:sta. Å andra sidan ger summan

$$l_{y_1}^{y_1-x} + l_{y_2}^{y_2-x} + l_{y_3}^{y_3-x} + \dots + l_{y_{10}}^{y_{10}-x} + d_{y_1}^{y_1-x} + d_{y_2}^{y_2-x} + d_{y_3}^{y_3-x} + \dots + d_{y_{10}}^{y_{10}-x}$$

antalet af dem, som under tiden y_1-y_{10} upplefva sin x :te födelsedag¹. Kvoten mellan dessa tvenne summor ger genomsnittssannolikheten för en person, som under tiden y_1-y_{10} fyller x år, att dö innan han hinner bli $x+1$ år gammal.

¹ Är $x=0$ bör man direkt räkna med antalet födda under tioårsperioden.

Beteckna vi med $D_{y_1-y_{10}}^x$ de under tioårsperioden i åldern x till $x + 1$ år avlidna; med $L_{y_1-y_{10}}^x$ summan av de vid årsluten y_1 till y_{10} i åldern i fråga levande, samt med $\alpha_{y_1-y_{10}}^x$ summan av åldersårets icke understrukna döda för hela tioårsperioden, så blir dödlighetsformeln:

$$q_x = \frac{D_{y_1-y_{10}}^x - d_{y_1}^{y_1-x} + d_{y_{11}}^{y_{10}-x}}{L_{y_1-y_{10}}^x + \alpha_{y_1-y_{10}}^x}$$

En korrektion för vandringarna kan också här införas på liknande sätt som i formeln för ettåriga tabeller.

Enligt denna metod skulle man alltså strängt taget behöfva medtaga en elementarmassa af döda (samt i approximativt mått af vandrade) för det år, som följer på senaste folkräkningsåret. Till gengäld måste motsvarande elementarmassa för året efter den första folkräkningen utelämnas. Inga som helst svårigheter föreligga emellertid att medtaga den förra, när dödlighetsberäkningen ändå ej utföres förrän statistiken för detta år redan föreligger färdig (för perioden 1901—1910 publicerades tabellerna först 1916). Om man vill, kan man dock slippa ifrån detta. Ett sätt vore att insätta det senaste folkräkningsårets motsvarande elementarmassa i stället för det påföljande årets. Felet härvid blir, som lätt inses, jämfördt med hvad fallet skulle vara, om det vore fråga om ettåriga tabeller, tio gånger förminskadt. Någon skulle måhända likväl vilja invända, att det är en olägenhet, att den första folkräkningens siffror ej direkt komma med i räkningen. Häremot kan man då anmärka, att den första folkräkningen har alldeles tillräckligt inflytande ändå, när den utgör utgångsvärdet för beräkning af nio af de tio använda folkmängderna.

För min del är jag böjd att anse ofvanstående metod som den mest ändamålsenliga för ett land, där statistiken är så detaljerad och så tillförlitlig som i Sverige. Det kan också omnämnas att denna metod användes i Norge¹, dock med den skillnaden, att elementarmassorna af döda där ej direkt funnits tillgängliga, utan

¹ Norges officielle Statistik. Tredie Række N:s 68, 304 och Fjärde Række N:o 118 Livs- og Dødstabeller for det Norske Folk efter erfaringer fra Tiaaret 1871—1880, 1881—1890 og 1891—1900.

approximativ uppdelning af de döda på elementarmassor måst företagas. Att man i Norge ansett sig böra göra sig detta ej obetydliga besvär, visar bäst, hvilka fördelar man väntar sig af metoden. Så mycket mer borde då densamma lämpa sig för Sverige, där man ej behöfver underkasta sig detta arbete, utan har elementarmassorna direkt observerade till hands.

Skulle det emellertid pröfvas lämpligare, att i Sverige grunda tioårstabellerna på de dödsfall, som falla helt inom tioårsperioden, kunde man likväl utnyttja den fördel som ligger i tillgången på elementarmassor. De som under tioårsperioden dö i åldern $x/x + 1$ år rekryteras nämligen dels af dem som vid första folkräkningsåret voro lefvande i åldern $x/x + 1$ år, dels af dem som under hela tioårsperioden fyllt x år. Den första kategorien bidrar emellertid endast med ungefär half effektivitet till dödligheten inom åldersåret ifråga, enär den redan i genomsnitt ett halft år befunnit sig inom detta åldersår och således endast under i genomsnitt ett halft år äro utsatt för risken att dö i den dubbla egenkapen af $x/x + 1$ -årig och fallande inom tioårsperioden. Hos den andra kategorien är förhållandet liknande ifråga om dem, som under sista året i tioårsperioden fylla x år. En del af dem äro ännu vid sista folkräkningen i åldern $x/x + 1$ år, och de dödsfall, som bland dem sedan eventuellt inträffa innan de bli $x + 1$ år gamla, inräknas icke bland de under tioårsperioden döda. Man borde alltså för att få ett lämpligt jämförelsetal för de döda fråndraga hälften af de vid de två folkräkningarna lefvande i åldern $x/x + 1$ år. Innebörden af detta framgår kanske tydligare, om vi utgå från den förut nämnda exakta formeln. Sätta vi i täljaren i stället för den där förekommande summan af döda, de under tioårsperioden i åldern $x/x + 1$ år döda, så är detta detsamma som att ändra den förstnämnda täljaren genom att tillägga den understrukna elementarmassan för det första året inom tioårsperioden, samt fråndraga motsvarande elementarmassa för det år som följer närmast efter tioårsperioden. Det är uppenbart, att detta måste kompenseras genom ändringar af nämnaren. Då nu den första elementarmassan ifråga rekryteras af de vid första folkräkningen i åldern $x/x + 1$ år lefvande, samt den andra af motsvarande antal lefvande vid den sista folkräkningen, och då dessa

äro utsatta för risken att bidra till dessa elementarmassor endast under i genomsnitt ett halft år, så är det uppenbart, att nämnaren bör ändras genom att man tillfogar halfva skillnaden mellan de två folkräkningsresultaten. Därigenom uppstår emellertid precis samma nämnare som genom den förut beskrifna proceduren. Användes samma beteckningar som i det föregående, komma vi alltså till formeln

$$\frac{D_{y_1-y_{10}}^x}{\frac{1}{2} l_{y_0}^{y_0-x} + l_{y_1}^{y_1-x} + l_{y_2}^{y_2-x} + \dots + l_{y_0}^{y_0-x} + \frac{1}{2} l_{y_{10}}^{y_{10}-x} + a_{y_1}^{y_1-x} + a_{y_2}^{y_2-x} + \dots + a_{y_{10}}^{y_{10}-x}}$$

Beteckna vi nu med $M_{y_1-y_{10}}^x$ medelfolkmängden i åldern $x/x+1$ år under tidsperioden y_1-y_{10} , sådan som den beräknas af Statistiska Centralbyrån, få vi alltså formeln

$$q_x = \frac{\frac{1}{10} D_{y_1-y_{10}}^x}{M_{y_1-y_{10}}^x + \frac{1}{10} a_{y_1-y_{10}}^x},$$

hvilket är samma formel, som förut användts i vårt land, med den viktiga skillnaden, att i nämnaren till medelfolkmängden lagts medeltalet af åldersårets icke understrukna döda för hela tidsperioden i stället för halfva den i täljaren stående kvantiteten¹.

Denna sista formel är också formellt densamma som användes för beräkningen af de tyska dödlighetstabellerna. I realiteten kan den dock i Sverige tillämpas långt bekvämare och med än mera tillfredsställande resultat än i Tyskland, beroende därpå att här medelfolkmängden direkt kan beräknas, medan detta ej låter sig göra i Tyskland, där man därför härleder nämnaren på ett väsentligen annat och vida besvärligare sätt. Alltså äfven här stå vi i förhållande till utlandet i den tänkbarast gynnsamma position.

Summa summarum kunna vi alltså utsäga, att, hvilken af de två föreslagna formlerna än kan komma att befinnas lämpligare, en af dem bör användas för beräkningen af tioårstabellerna

¹ För $x=0$ användes en på nära till hands liggande sätt modifierad formel.

i Sverige, så sant man bör utnyttja sina fördelar och så sant materialets utmärkta beskaffenhet förpliktar.

Som en illustration till det föregående skola vi nu utföra beräkningen af de exakta dödlighetstabellerna för år 1910. Beräkningen omfattar dels mankönet och kvinnkönet hvart för sig, dels hela befolkningen. I tabell I meddelas alla hufvuddata för mankönet, jämte schema för beräkningen af täljaren och nämnaren i dödlighetsformeln. I tabell II meddelas detsamma för kvinnkönet. För befolkningen i sin helhet, utan afseende på kön, erhålles dödlighetsformelns täljare och nämnare genom sammanslagning af de båda könen's täljare, respektive nämnare. Tabell III ger till sist själfva dödsriskerna.

För tillgången till tabeller öfver elementarmassorna af de döda har jag att tacka Statistiska Centralbyråns älskvärda tillmötesgående.

Tabellerna I och II upptaga sålunda:

- I kolumn 1. Befolkningen uppdelad efter ålder (i. e. födelseår) enligt folkräkningen den 31 Dec. 1910.
- » » 2. Antalet af vederbörande årskullar som dött efter sin födelsedag år 1910.
- » » 3. Antalet af vederbörande årskullar som dött före sin födelsedag år 1911.
- » » 4. Summan af kolumnerna 1 och 2.
- I kolumn 5. Fjärdedelen af skillnaden mellan vederbörande årskullars ut- och invandrade under 1910 minus fjärdedelen af samma skillnad för samma årskullar 1911.
- » » 6. Summan af kolumnerna 4 och 5. Detta blir nämnaren i dödlighetsformeln.
- » » 7. Summan af kolumnerna 2 och 3. Detta blir täljaren i dödlighetsformeln.

En jämförelse af kolumnerna 4 och 5 ger ett tydligt begrepp om effekten af korrektionen för ut- och invandring. Af jämförelsen framgår följande: För mankönet påverkar vandringskorrektionen sista medtagna decimalen i dödsriskerna endast inom åldrarna 20—21 år och 24—28 år. För kvinnkönet är inverkan ingenstädes märkbar.

För att erhålla ett begrepp om storleken af de afvikelser, som de approximativa dödsriskerna uppvisa vid jämförelse med de exakta, ha vi, för vissa grupper af åldersklasser, beräknat de förra enligt den af statistiska Centralbyrån använda metoden. I enlighet med denna metod ha vi sålunda satt de år 1910 döda åldersvis i relation till medeltalet af respektive åldersklassers lefvande vid slutet af åren 1909 och 1910 ökad med halfva vederbörande antal döda. För åldern 0—1 år användes en särskild af Centralbyrån

gifven formel. Härvid bör man emellertid uppmärksamma en omständighet, som på sina ställen i någon mån tenderar att öka afvikelserna från de exakta talen. Den använda åldersfördelningen för år 1909 är som bekant beräknad. Vid framskrifning af desamma till 1910 uppvisar den betydande differenser med folkräkningens åldersfördelning. Dessa differenser äro publicerade i tabell B. af folkräkningsredogörelsens andra del. Huru stora dessa differenser än äro, framgår det likväl, vid närmare granskning, att, äfven om de i sin helhet utportionerades på 1909 års åldersfördelning, så blefve effekten på de approximativa dödsriskerna ej större, än att den nätt och jämnt vore märkbar. På de funna afvikelserna från de exakta dödsriskerna har denna omständighet sålunda ingen afsevärd inverkan.

Resultaten af jämförelsen framgår af tabell IV. För bägge könen äro differenserna tydligt *systematiska*. För maskönet äro de i åldrarna 0—60 år så godt som öfverallt negativa, hvadan man alltså här med den approximativa metoden genomgående får för små tal. För kvinnökönet synes de vara negativa endast i åldern omkring 5—40 år och måhända ännu ett stycke längre, medan några systematiska differenser ej kunna iakttagas i åldrarna under 5 år. I de höga åldrarna äro differenserna för båda könen genomsnittligt positiva. I absolut mått äro de störst i de högre åldrarna, samt för maskönet i första lefnadsåret. Relativt till dödsriskerna äro differenserna emellertid i genomsnitt störst i åldrarna 5—20 år. Särskildt framträdande är detta hos maskönet, där man har ett fel på ända till 8% i genomsnitt på åldersåren 5—10 år.

Det är nu att märka, att dessa fel hufvudsakligen uppstå genom skiljaktigheter i täljarena i de två dödlighetsformlerna. Då dessa skiljaktigheter utgöras af differensen mellan de *före sin födelsedag döda* under 1910 och 1911, hvilka i medeltal äro ungefär lika gamla, så är det tydligt, att felet ej bero så mycket på förändrigheten i dödligheten åldersvis, utan hufvudsakligen på de förändringar, som den absoluta dödligheten i hvar särskild ålder undergår från år till år. Otillräckligheten i de antaganden, som ligga till grund för Statistiska Centralbyråns formler, ligger därför ej så mycket på den punkt, där man antar, att för hvarje åldersklass medelfolkmängden ökad med halfva årliga antalet döda utgör ett mått på antalet, som under året lefvande ingå i åldersåret, utan fastmera på den punkt, där man förutsätter, att årets antal döda i åldersklassen ifråga ger ett mått på det antal af de i åldersåret ingångna, som sedan dö innan de passerat ut ur åldersåret.

Till sist några ord om en eventuell utjämning af dödsriskerna. Såsom framgår af tabell III uppvisa siffrorna för år 1910 rätt betydande ojämnheter. Särskildt framträdande är detta i de högre åldersklasserna, där ju också folkmängden är minst. Liknande ojämnheter, ehuru, naturligen på grund af materialets större ut-

sträckning, betydligt mindre framträdande, iakttagas också i Statistiska Centralbyråns tabeller för tioårsperioden 1901—1910. Centralbyrån yttrar härom följande: »I dylika serier plåga, särskildt när de afse mindre områden, framträda vissa oregelbundenheter och språng, hvilka dels påtagligen, dels med större eller mindre sannolikhet kunna betraktas som tillfälligheter, framkallade antingen af mera öfvergående förhållanden, eller ock däraf, att observationsmaterialet för vissa ålders- och civilståndsgupper är af alltför obetydlig omfattning. För undvikande af dylika oegentligheter brukar man låta de observerade mortalitetskoefficienterna undergå en aritmetisk *utjämning*». Sådana utjämningsföretag också af Centralbyrån för vissa åldrar.

Beträffande årliga dödlighetstabeller är det nu frågan, om dylika utjämningsföretag äro fullt så väl på sin plats. Det gäller här nämligen, att oregelbundenheterna knappast kunna anses vare sig som tillfälliga eller som snart öfvergående. Därtill kommer också, att den af Statistiska Centralbyrån använda mekaniska utjämningsmetoden här ej skulle komma att verka kraftigt nog.

För vetenskapliga ändamål äro de outjämnade tabellerna alltid de mest värdefulla. Som redan nämnt, är det här just fluktuationerna, som äro af det största intresset. För praktiska ändamål däremot äro fluktuationerna närmast besvärande. När det till exempel gäller att beräkna dekrementtabeller (Absterbeordnung) och livslängdstabeller, eller när det gäller beräkning af lifräntetabeller, hvilka äro af intresse för lifförsäkringsaktuarierna, äro utjämnade siffror ur flera synpunkter att föredraga. Det vore därför af värde om man kunde, jämte de observerade dödsriskerna, publicera äfven utjämnade.

För årligen publicerade tabeller är det emellertid föga lönt att företaga utjämningsföretag hvarje gång. För att ej helt tappa bort den egenskap hos de exakta tabellerna, som består däri, att de efter tillräckligt lång tid ge dödlighetsförhållandena generationsvis, vore det nämligen af värde, att vid utjämnningen taga hänsyn, icke blott till ojämnheterna i gången af dödligheten för ett visst kalenderår, utan äfven söka kännning med de omkringliggande årens dödsrisker. Det vore därför måhända lämpligare, att uppställa de årliga tabellerna bredvid hvarandra, t. ex. tioårsvis, och företaga en *utjämning i två dimensioner*, d. v. s. söka utjämna den *yta*, som de olika årliga ålderskurvorna generera alltefter som tiden skrider fram. En sådan utjämning kunde naturligtvis också företagas enligt aritmetiska metoder. Följande förfaringssätt vore då måhända lämpligt. Man multiplicerar dödsrisken för ett visst år i en viss ålder med 3 samt adderar därtill, dels dödsriskerna för samma år i närmast högre och närmast lägre åldersklass, dels dödsriskerna för samma generation under närmast föregående och närmast påföljande kalenderår, dels slutligen dödsriskerna i samma ålder för det föregående och det efterföljande kalenderåret, samt dividerar det hela med 9. Detta vore detsamma, som att göra en tredubbel

utjämning, dels åldersvis för ett kalenderår, dels åldersvis för en generation och dels årsvis för en ålder, samt taga medeltal af de tre sålunda utjämnade siffrorna för samma åldersklass. Förfarandet fick sedan upprepas så många gånger att en jämn yta uppstode. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej arbetet härmed blefve så stort, att det kunde vara lika bekvämt företaga utjämnungen med tillhjälp af någon interpolationsformel. En mycket välbekant och på dödlighetsutjämnningar ofta använd sådan interpolationsmetod härstammar från WOOLHOUSE¹. På ett synnerligen förtjänstfullt sätt har denna metod senare kompletterats af KARUP², hvarigenom utjämnungen blir hvad man kallar osculerande. I den form hvari metoden på senaste tid utvecklats af G. KING³ lämnar den i afseende på enkelhet i tillämpningen intet öfrigt att önska. Utan tvifvel kan denna metod med lätthet utvecklas till utjämning i två dimensioner.

¹ London Journal of the Institute of Actuaries 15, 1870 och 21, 1878.

² Transactions of the second International Actuar. Congr. London 1898.

³ Gutachten, Denkschriften und Verhandlungen des VI. intern. Kongr. f. Versich. Wissenschaft. Wien 1909.

TABELL I.

Mankön.

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10} + d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnamn	$d_{10} + d_{11}$ Täljaren
1910	0—1	—	4157	1704	—	—	70114 ¹	5861
09	1—2	65094	773	491	65867	+ 12	65879	1264
08	2—3	63214	280	277	63494	+ 10	63504	557
07	3—4	62041	180	201	62221	+ 12	62233	351
06	4—5	61217	149	145	61366	+ 15	61381	294
05	5—6	59802	118	110	59920	+ 21	59941	228
04	6—7	59674	93	113	59767	+ 14	59781	206
03	7—8	58329	116	104	58445	+ 8	58453	220
02	8—9	58775	81	87	58856	+ 11	58867	168
01	9—10	58757	77	87	58834	+ 10	58844	164
1900	10—11	57793	84	87	57877	+ 17	57894	171
99	11—12	55166	87	68	55253	+ 2	55255	155
98	12—13	56367	61	66	56428	+ 3	56431	127
97	13—14	55447	73	76	55520	+ 12	55532	149
96	14—15	54729	59	87	54788	+ 4	54784	146
95	15—16	55008	65	92	55073	— 24	55049	157
94	16—17	53189	87	122	53276	— 39	53237	209
93	17—18	52839	93	123	52932	— 46	52886	216
92	18—19	49853	125	119	49978	— 3	49975	244
91	19—20	49532	132	146	49664	+ 14	49678	278
1890	20—21	45911	125	162	46036	+ 614	46650	287
89	21—22	45144	128	156	45272	— 26	45246	234
88	22—23	46591	132	161	46723	— 18	46705	293
87	23—24	45856	152	136	46008	+ 13	46021	288
86	24—25	43839	131	144	43970	+ 109	44079	275
85	25—26	42305	131	107	42436	+ 97	42533	238
84	26—27	41517	100	115	41617	+ 102	41719	215
83	27—28	38719	114	119	38833	+ 60	38893	233
82	28—29	38107	127	109	38134	+ 46	38180	236
81	29—30	37698	107	115	37805	+ 45	37850	222
1880	30—31	36810	127	98	36937	+ 27	36964	225
79	31—32	37380	102	103	37482	+ 32	37514	205
78	32—33	35454	93	93	35547	+ 11	35558	186
77	33—34	36160	117	116	36277	+ 54	36331	233
76	34—35	34196	108	97	34304	+ 30	34334	205
75	35—36	33743	106	107	33849	+ 21	33870	213
74	36—37	31662	98	103	31760	+ 22	31782	201
73	37—38	30875	81	105	30956	+ 17	30973	186
72	38—39	29568	108	103	29676	+ 11	29687	211
71	39—40	29839	98	98	29937	+ 16	29953	196

¹ Antal födda af mankön 1910.

TABELL I (forts.).

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10}+d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnamn	$d_{10}+d_{11}$ Täljaren
1870	40-41	27562	100	79	27662	+ 9	27671	179
69	41-42	26256	93	87	26349	+ 12	26361	180
68	42-43	23149	87	91	23236	+ 1	23237	178
67	43-44	25956	88	108	26044	+ 9	26053	196
66	44-45	28546	104	114	28650	+ 7	28657	218
65	45-46	27697	116	120	27813	+ 4	27817	236
64	46-47	27806	108	133	27914	+ 6	27920	241
63	47-48	27424	132	144	27556	+ 8	27564	276
62	48-49	26239	123	130	26362	- 1	26361	253
61	49-50	24557	136	124	24693	+ 3	24696	260
1860	50-51	25700	124	124	25824	+ 2	25826	248
59	51-52	26015	152	155	26167	- 1	26166	307
58	52-53	25307	151	154	25458	+ 2	25460	305
57	53-54	22822	151	168	22973	+ 1	22974	319
56	54-55	21839	153	154	21992	+ 4	21996	307
55	55-56	21762	183	164	21945	+ 2	21947	347
54	56-57	22861	167	201	23028	+ 1	23029	368
53	57-58	20550	157	186	20707	0	20707	343
52	58-59	18912	171	149	19083	+ 3	19086	320
51	59-60	19832	176	200	20008	+ 2	20010	376
1850	60-61	19360	192	198	19552	0	19552	390
49	61-62	19608	221	236	19829	+ 4	19833	457
48	62-63	17626	200	216	17826	+ 1	17827	416
47	63-64	16685	196	197	16881	+ 3	16884	393
46	64-65	15790	201	246	15991	+ 3	15994	447
45	65-66	16143	240	249	16383	0	16383	489
44	66-67	16692	285	275	16977	- 1	16976	560
43	67-68	15162	247	274	15409	- 1	15408	521
42	68-69	14702	294	285	14996	+ 2	14998	579
41	69-70	13497	291	294	13788	+ 4	13792	585
1840	70-71	13658	279	346	13937	- 1	13936	625
39	71-72	11760	301	291	12061	+ 2	12063	592
38	72-73	10836	302	314	11138	- 1	11137	616
37	73-74	10792	302	344	11094	+ 1	11095	646
36	74-75	10328	358	359	10686	+ 3	10689	717
35	75-76	10088	385	342	10473	- 1	10472	727
34	76-77	9516	397	396	9913	0	9913	793
33	77-78	8594	385	375	8979	0	8979	760
32	78-79	7245	349	390	7594	+ 1	7595	739
31	79-80	5934	303	336	6237	+ 1	6238	639
1830	80-81	5668	347	356	6015	0	6015	703
29	81-82	5019	389	302	5408	0	5408	691
28	82-83	4114	286	328	4400	- 1	4399	614
27	83-84	3361	249	292	3610	0	3610	541
26	84-85	3068	285	269	3353	0	3353	554

TABELL I (forts.).

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10}+d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnumren	$d_{10}+d_{11}$ Täljaren
1825	85—86	2539	245	251	2784	—	2784	496
24	86—87	1901	224	217	2125	—	2125	441
23	87—88	1608	182	195	1790	÷	1790	377
22	88—89	1202	161	150	1363	÷	1363	311
21	89—90	878	132	119	1010	—	1010	251

TABELL II.

Kvinnkøn.

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10}+d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnumren	$d_{10}+d_{11}$ Täljaren
1910	0—1	—	2998	1336	—	—	65511 ¹	4334
09	1—2	62218	707	458	62925	+ 17	62942	1165
08	2—3	60762	243	236	61005	+ 11	61016	479
07	3—4	59604	166	158	59770	+ 13	59783	324
06	4—5	58840	137	146	58977	+ 10	58987	283
05	5—6	58400	121	103	58521	+ 10	58531	224
04	6—7	57052	106	106	57158	+ 12	57170	212
03	7—8	56511	90	93	56601	+ 8	56609	183
02	8—9	57553	74	84	57627	+ 6	57633	158
01	9—10	56723	82	89	56805	+ 8	56813	171
1900	10—11	56431	74	70	56505	+ 7	56512	144
99	11—12	53529	77	75	53606	+ 5	53611	152
98	12—13	54386	68	67	54454	— 3	54451	135
97	13—14	53087	68	82	53155	— 6	53149	150
96	14—15	53128	95	86	53223	— 14	53209	181
95	15—16	52992	101	103	53093	— 34	53059	204
94	16—17	51342	89	109	51431	— 20	51411	198
93	17—18	50332	117	103	50449	— 1	50448	220
92	18—19	48424	122	114	48546	+ 17	48563	236
91	19—20	48922	111	111	49033	+ 56	49089	222
1890	20—21	47390	116	119	47506	+ 36	47542	235
89	21—22	45660	114	113	45774	+ 36	45810	227
88	22—23	46129	122	137	46251	+ 43	46294	259
87	23—24	46302	121	104	46423	+ 25	46448	225
86	24—25	44714	113	103	44827	+ 30	44857	216
85	25—26	43381	115	143	43496	+ 23	43519	258
84	26—27	42855	117	108	42972	+ 28	43000	225
83	27—28	40637	101	122	40738	+ 20	40758	223
82	28—29	39659	111	108	39770	+ 17	39787	219
81	29—30	38701	113	96	38814	+ 1	38815	209

¹ Antal födda av kvinnkøn 1910.

TABELL II (forts.).

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10} + d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnamn	$d_{10} + d_{11}$ Täljaren
1880	30—31	38493	115	113	38608	+ 9	38617	228
79	31—32	39207	106	120	39313	+ 11	39324	226
78	32—33	37268	89	104	37357	+ 13	37370	193
77	33—34	37530	136	105	37666	+ 10	37676	241
76	34—35	35681	93	112	35774	+ 1	35775	205
75	35—36	35089	113	102	35202	+ 11	35213	215
74	36—37	33677	97	97	33774	+ 5	33779	194
73	37—38	32868	90	118	32958	- 4	32954	208
72	38—39	31665	107	105	31772	+ 3	31775	212
71	39—40	32059	105	95	32164	+ 7	32171	200
1870	40—41	29830	102	116	29932	+ 5	29937	218
69	41—42	28942	90	113	29032	+ 9	29041	203
68	42—43	26526	71	98	26597	0	26597	169
67	43—44	29149	93	113	29242	+ 6	29248	206
66	44—45	31582	132	124	31714	0	31714	256
65	45—46	31153	115	98	31268	0	31268	213
64	46—47	31621	110	105	31731	+ 5	31736	215
63	47—48	30835	138	132	30973	0	30973	270
62	48—49	29943	122	126	30065	- 1	30064	243
61	49—50	28142	105	118	28247	+ 2	28249	223
1860	50—51	29837	123	134	29960	+ 3	29963	257
59	51—52	29903	152	139	30055	- 2	30053	291
58	52—53	28984	136	164	29120	- 1	29119	300
57	53—54	26535	129	137	26664	0	26664	266
56	54—55	25225	144	161	25369	0	25369	305
55	55—56	24839	148	141	24987	0	24987	289
54	56—57	26281	150	148	26431	- 1	26430	298
53	57—58	23655	176	149	23831	+ 2	23833	325
52	58—59	21987	166	162	22153	+ 3	22156	328
51	59—60	22585	163	139	22748	+ 2	22750	302
1850	60—61	22549	205	195	22754	- 1	22753	400
49	61—62	23048	198	203	23246	+ 6	23252	401
48	62—63	21201	181	229	21382	+ 3	21385	410
47	63—64	19574	190	222	19764	+ 2	19766	412
46	64—65	18617	175	219	18792	+ 1	18793	394
45	65—66	19495	259	251	19754	+ 2	19756	510
44	66—67	19741	280	251	20021	0	20021	531
43	67—68	18276	257	282	18533	- 1	18532	539
42	68—69	18199	292	302	18491	+ 1	18492	594
41	69—70	16549	305	285	16854	0	16854	590
1840	70—71	16580	324	311	16904	+ 2	16906	635
39	71—72	14822	287	334	15109	+ 2	15111	621
38	72—73	13617	355	331	13972	0	13972	686
37	73—74	13325	356	371	13681	0	13681	727
36	74—75	13323	378	390	13701	- 1	13700	768

TABELL II (forts.).

Födelse- år	Ålder	1	2	3	4	5	6	7
		l_{10}	d_{10}	d_{11}	$l_{10} + d_{10}$	Vandrings- korrektion	Nämnumren	$d_{10} + d_{11}$ Täljaren
1835	75—76	12887	419	428	13306	+ 2	13308	847
34	76—77	12074	425	482	12499	+ 2	12501	907
33	77—78	10974	390	487	11364	— 1	11363	877
32	78—79	9032	344	431	9376	— 1	9375	775
31	79—80	7787	379	397	8166	— 1	8165	776
1830	80—81	7608	387	438	7995	— 1	7994	825
29	81—82	6691	412	395	7103	— 1	7102	807
28	82—83	5672	351	427	6023	0	6023	778
27	83—84	4541	337	376	4878	0	4878	713
26	84—85	4292	317	366	4609	0	4609	683
25	85—86	3689	268	360	3957	0	3957	628
24	86—87	2795	303	272	3098	—	3098	575
23	87—88	2485	275	288	2760	—	2760	563
22	88—89	1798	224	233	2022	—	2022	457
1821	89—90	1297	176	158	1473	—	1473	334

TABELL III.

Exakta dödsrisker för 1910.

Ålder	Mankön	Kvinnkön	Båda könen	Ålder	Mankön	Kvinnkön	Båda könen
0	83,59	66,16	75,17	45	8,48	6,81	7,60
1	19,18	18,51	18,85	46	8,63	6,78	7,64
2	8,77	7,85	8,32	47	10,01	8,72	9,33
3	6,12	5,42	5,77	48	9,60	8,25	8,88
4	4,79	4,80	4,79	49	10,53	7,89	9,12
5	3,80	3,83	3,82	50	9,60	8,58	9,05
6	3,45	3,71	3,57	51	11,73	9,68	10,64
7	3,76	3,23	3,50	52	11,98	10,30	11,08
8	2,85	2,74	2,80	53	13,89	9,98	11,79
9	2,79	3,01	2,90	54	13,96	12,02	12,92
10	2,95	2,55	2,75	55	15,81	11,57	13,55
11	2,81	2,84	2,82	56	15,98	11,28	13,47
12	2,25	2,48	2,36	57	16,56	13,64	15,00
13	2,68	2,82	2,75	58	16,77	14,80	15,71
14	2,67	3,40	3,03	59	18,79	13,27	15,86
15	2,35	3,84	3,34	60	19,95	17,58	18,67
16	3,93	3,85	3,89	61	23,04	17,24	19,91
17	4,08	4,36	4,22	62	23,34	19,17	21,07
18	4,88	4,86	4,87	63	23,28	20,84	21,96
19	5,60	4,52	5,06	64	27,95	20,96	24,18
20	6,15	4,94	5,54	65	29,85	25,81	27,64
21	6,28	4,96	5,61	66	32,99	26,52	29,49
22	6,27	5,59	5,94	67	33,81	29,08	31,23
23	6,26	4,84	5,55	68	38,61	32,12	35,03
24	6,24	4,82	5,52	69	42,42	35,01	38,34
25	5,60	5,98	5,76	70	44,85	37,56	40,85
26	5,15	5,23	5,19	71	49,08	41,10	44,64
27	5,99	5,47	5,73	72	55,31	49,10	51,85
28	6,18	5,50	5,84	73	58,22	53,14	55,42
29	5,87	5,38	5,62	74	67,08	56,06	60,88
30	6,09	5,90	5,99	75	69,42	63,65	66,19
31	5,46	5,75	5,61	76	80,00	72,55	75,83
32	5,23	5,16	5,20	77	84,64	77,13	80,47
33	6,41	6,40	6,40	78	97,30	82,67	89,22
34	5,97	5,73	5,85	79	102,44	95,04	98,24
35	6,29	6,11	6,20	80	116,87	103,20	109,07
36	6,32	5,74	6,02	81	127,77	113,63	119,74
37	6,01	6,31	6,16	82	139,58	129,17	133,56
38	7,11	6,67	6,88	83	149,86	146,17	147,74
39	6,54	6,22	6,37	84	165,23	148,19	155,36
40	6,47	7,28	6,89	85	178,16	158,71	166,74
41	6,83	6,99	6,91	86	207,53	185,60	194,52
42	7,66	6,35	6,96	87	210,81	203,99	206,59
43	7,52	7,04	7,27	88	228,17	224,53	226,88
44	7,61	8,07	7,55	89	248,51	226,75	235,60

TABELL IV.

Jämförelse mellan dödsriskerna beräknade enligt den exakta och den approximativa metoden.

M ä n				K v i n n o r		
Ålder	Approx. q_x	Exakt q_x	Differens	Approx. q_x	Exakt q_x	Differens
0	82,49	83,59	- 1,10	66,20	66,16	+ 0,04
1	19,99	19,18	+ 0,81	18,77	18,51	+ 0,26
2	8,71	8,77	- 0,06	7,59	7,85	- 0,26
3	5,68	6,12	- 0,44	5,93	5,42	+ 0,56
4	4,79	4,79	0,00	4,68	4,80	- 0,12
Medium	—	—	- 0,17	—	—	+ 0,06
5	3,44	3,80	- 0,36	4,00	3,38	+ 0,17
6	3,42	3,45	- 0,03	3,42	3,71	- 0,29
7	3,40	3,76	- 0,36	2,87	3,23	- 0,36
8	2,45	2,85	- 0,40	2,58	2,74	- 0,16
9	2,64	2,79	- 0,15	2,65	3,01	- 0,36
Medium	—	—	- 0,26	—	—	- 0,20
15	2,80	2,85	- 0,05	3,94	3,84	+ 0,10
16	3,24	3,93	- 0,69	3,92	3,85	+ 0,07
17	4,02	4,08	- 0,06	3,95	4,36	- 0,41
18	4,87	4,78	+ 0,09	4,65	4,86	- 0,21
19	5,39	5,60	- 0,21	4,69	4,52	+ 0,17
Medium	—	—	- 0,18	—	—	- 0,06
35	6,14	6,29	- 0,15	6,34	6,11	+ 0,23
36	6,41	6,32	+ 0,09	5,50	5,74	- 0,24
37	5,95	6,01	- 0,06	5,74	6,31	- 0,57
38	6,94	7,11	- 0,17	6,62	6,67	- 0,05
39	6,31	6,54	- 0,23	5,82	6,22	- 0,40
Medium	—	—	- 0,10	—	—	- 0,21
55	15,52	15,81	- 0,29	12,07	11,57	+ 0,50
56	14,89	15,98	- 1,09	12,14	11,28	+ 0,86
57	15,63	16,56	- 0,93	13,66	13,64	+ 0,02
58	18,18	16,77	+ 1,41	14,46	14,89	- 0,34
59	17,76	18,79	- 1,03	14,21	13,27	+ 0,94
Medium	—	—	- 0,39	—	—	+ 0,40
80	117,17	116,87	+ 0,30	108,26	103,26	+ 5,00
81	141,83	127,77	+ 14,06	123,52	113,63	+ 9,89
82	137,35	139,58	- 2,23	126,30	129,17	- 2,87
83	147,27	149,86	- 2,59	146,31	146,17	+ 0,14
84	171,85	165,23	+ 6,62	151,07	149,19	+ 1,88
Medium	—	—	+ 3,23	—	—	+ 3,01

Litteratur.

D:R HERMAN HARRIS AALL, *Nordens Skjæbne*. Kristiania 1917.

I junihäftet af denna tidskr. omtalades en dansk bok (Chr. Rewentlow: *Krigen og vi*), som dristat ge en opartisk skildring af världskrigets motsatser emot den partiska opinionen därom i eget land. Nu ha vi nöjet att med några ord fästa våra läsares uppmärksamhet på en norsk bok, som, likaså i strid med sitt lands allmänna mening, utmäter skuld och ansvar uti det fruktansvärda drama, som pågår. Men Aall inskränker sig icke till ett blott bemötande af landsmäns villkarelsor och lögnor. Han ser och bedömer tingen jämväl från allmännare synpunkter, politiska, ekonomiska och framför allt rättsliga, men städse med Norges och Nordens ställning för ögonen.

Utgående från det förhållandet, att det kan gifvas och faktiskt intill detta krig gifvits folkrättsliga despotier lika väl som statsrättsliga, påpekar han, att kriget ytterst är en följd af sådana makters inneboende tendens att städse utvidga sig och ej tåla någon jämbördig medtäflare. Både England och Ryssland voro folkrättsliga despotier eller med andra ord eröfrastater, det senare därtill statsrättsligt envælde. Deras hela yttre historia sedan tre århundraden är ett enda belägg härpå. Dessa två förbundo sig nu jämte Frankrike med dess särskilda nationella syften för att slå ned de makter, som stodo hindrande i vägen för ofvannämnda tendens, Tyskland och Österrike-Ungern. Rysslands längtan mot fritt haf och närmast Konstantinopel samt Englands sträfvan efter ekonomiskt världsvälde äro krigets drifvande krafter.

Huru viktiga dessa synpunkter än må vara, är det dock icke de utan den rent rättsliga, som beherrskar framställningen. Förf. är jurist och betonar därför starkast krigets rättsliga sida, d. v. s. dess förhållande till folkrätt och allmänna rättsgrundsatser.

Krigets humanisering sedan tre århundraden tillbaka har tagit sig uttryck förnämligast uti två folkrättsliga grundsatser. Den ena af dessa är, att kriget föres icke mot den civila befolkningen, såvida den ej själf griper till vapen. Den andra, att privategendom till lands eller till sjöss är okränkbar eller får endast mot full ersättning beslagläggas, bortsedt naturligen från allmänt erkända krigskontraband. Båda dessa grundsatser, hvilka dock på alla den senare tidens folkrättsliga kongresser fastslagits, ha under detta krig i oanad grad kränkts. Början gjordes — bortsedt från Ryssarnes våldsgerningar i Ostpreussen och Galizien — då Eng-

land genom Nordsjöspärrningen af $\frac{2}{11}$ 1914 förklarade sig vilja uthungra det tyska folket. Denna uthungringspolitik, som uteslutande träffat den civila befolkningen, icke tjänstbara män samt kvinnor och barn, bröt med den första grundsatsen för krigets humanisering, tillämpad redan af Gustaf Adolf. Tysklands svar härpå blef u-båtskriget, först lindrigt genom beslutet af $\frac{4}{2}$ 1915, sedan, efter fruktlösa försök att vinna en öfverenskommelse, från $\frac{1}{2}$ 1917 hänsynslöst inom spärrzonen omkring England. I yttre åthäfvor ser detta värre ut än uthungringen, men är icke mindre fördärfligt än det. Rättsligen är det ena ej bättre och ej sämre än det andra, men u-båtskriget har sitt försvar uti det föregående uthungringskriget. Aall finner u-båtskriget vara ett av förhållandena betingadt nödvärn, hvilket i den allmänna nödvärnsrätten har sin naturliga rättsgrund.

Den andra grundsatsen, om privategendoms okränkbarhet, trampades under fötterna redan från krigets första dagar. Och återigen var det England, som gick i spetsen och alltjämt står främst häri. All motståndarnes egendom beslagtogs icke blott i England utan hvarhelst den påträffades, tvärtemot Pariserkonventionens af 1856 bestämmelse, att neutrala flagga skyddar enskild egendom. Engelska gäldenärer befriades från skyldighet att betala sina skulder till dem, äfven efter kriget o. s. v. Kränkningarna inskränkte sig emellertid ej till fienden och hans egendom, utan träffade äfven de neutrala på kändt vis. Slutligen hotas de neutrala folken, under Förenta Staternas benägna medverkan, att sättas på svältkur liksom centralmakterna, om de ej vilja inställa all handel med dessa. Åtskilligt af detta är nytt, men det väsentligaste, kaperierna och handelskriget, är Englands gamla vapen. Fordran på fritt haf och på fri handel för de neutrala har sedan slutet af 1700-talet varit ett stående tema vid alla förhandlingar om folkrätt i krigstid. Pariserkongressen af 1856 och senast Haagkonferenserna 1899 och 1907 uppställde och godkände denna fordran, visserligen utan Englands samtycke. England har aldrig velat vara med om den för krigets humanisering så nödvändiga principen om privategendomens okränkbarhet, ty den kunde hota den engelska öfvermakten till sjös och därmed Englands folkrättsliga despoti.

Sådana äro de folkrättsliga förbrytelserna i detta olycksaliga krig. Genom dem ha så godt som hela den mödosamt uppförda byggnaden af rättsregler för kriget brutits ned. Denna byggnad ligger faktiskt i spillror; en folkrätt finnes ej mer. Men icke borde väl däraf själfva rättsmedvetandet ha tagit skada? Man måste dock befara det, säger förf., när man ser och hör, huru hans landsmän och andra neutrala tala därom såsom en naturlig sak, hvar efter man blott har att på bästa vis inrätta sig. Och här bryter harmen fram och förbyter den eljest så behärskade framställningen till bittra anklagelser och sträng dom.

För snöd vinnings skull ha Norges redare, press och regering blundat för och stillatigande godkänt dessa rättskränkningar.

»Man förstod ikke, at verdenskampen gjaldt frigørelse fra det folkeretslige despoti, at kampen føres for retsideer som privateiendomens ukrænkelighed tilsjøs likesaa vel som tillands, at vort folk hadde om mulig endnu større interesse av denne rettens hævvelse än Centralmagterne» (s. 262). Och förklaringen till, att Norges redare och köpmän kommit i det nesliga förmyndarskapet under England och utan knot finna sig däri, söker förf. närmast uti oklarheten i utrikespolitik. »Vi har forraadt vore retsidealer. Og vor praktiske politik søkte to faste holdepunkter i stedet for et av dem: Baade i forholdet til Sverige og til England. Sverige inbød os til at optræ sammen med det for at hævde nøitraliteten. Det hadde været vor lykke at følge opfordringen. Men vi avslug av hensyn til England, det »faste punkt» der ogsaa. Men derved spildte vi vor chance for at hævde os overfor England. Sverige var det bedste værn for vor frihet» (s. 266). Men den djupare grunden till den allmänna meningens slapphet och villfarelser bland sina landsmän ser förf. uti ekonomisk opportunism samt svag rätts- och frihetskänsla. De ekonomiska synpunkterna ha dominerat, de ideala rättssynpunkterna fått stå tillbaka. Men utan idealitet, säger förf. till sist, kan intet folk och aldra minst ett litet bestå. Ty för folken som för de enskilde är i längden det att handla rätt tillika att handla klokt.

Huru denna förf:s tankegång, som blott i stenstil återgifvits, kan direkt tillämpas på vår svenska vänster och dess förare, Hr Branting och andra! Allt hvad han förebrår det norska folket kan sägas om dessa. Utan att ägna ett ord af erkännande åt Hr Hammarskjölds manliga häfdande af rätten, hvilket gaf Sverige en särställning bland de neutrala, erkänd äfven af de kämpande, klandras han utan återvändo för förmenta underlåtenhetsnyder i afseende på vår utrikeshandel. Intet verkligt bevis härpå kan anföras, blott allmänna beskyllningar. Men ännu mer karaktäristiskt är, att endast ekonomiska synpunkter härvid anläggas. Rättens ideala fordringar, som aldrig få uppgifvas, huru mycket de än för tillfället åsidosättas, äro för denna vänster, som vore de luft. Ätminstone äro de sorgfälligt gömda under de egyptiska köttgrytor, som förespeglas de okritiska väljarmassorna.

Aalls bok bjuder utom på de nu berörda många andra märkliga tankar. Redan dess titel »Nordens Skjæbne» skvallrar därom. Det är glädjande att se, hurusom insikten om de skandinaviska folkens gemensamhet i utrikespolitiskt läge och i utrikespolitiska intressen sedan 1905 mögnat i Norge. Utrymmet förbjuder oss att nu gå in härpå, men vi hoppas, att en annan gång och i annat sammanhang få återkomma till denna sida af författarens framställning. Vi hänvisa emellertid våra läsare till arbetet själf. Det är väl dokumenterat och uppbäres på en gång af en strängt juridisk tankegång och af klar idealitet.

Till red. insända skrifter:

- Arbetsstatistisk Tidskrift*, utg. av Industristyrelsen i Finland. Årg. 11. N:o 2 Hfors 1917.
- Ekonomiska Samfundets Tidskrift*. Årg. 5. H. 2. Hfors 1917.
- Förhandlingar vid Svenska kriminalistföreningens ordinarie årsmöte i Stockholm den 29 och 30 september 1916*, utg. af Föreningens styrelse. Sthlm 1917.
- Historisk Tidskrift*, utg. af Svenska Historiska Föreningen genom TORVALD HÖJER. Årg. 37. H. 2. Sthlm 1917.
- Industria*. Svenska arbetsgifvareföreningens tidning. Red. AXEL BRUNIUS. Årg. XIII. N:o 11—16. Sthlm 1917.
- Kommersiella Meddelanden*, utg. av Kungl. Kommerskollegium. Årg. 4. N:o 10—15. Sthlm 1917.
- Kommunal författningssamling för Stockholm*, utg. av Stockholms stads Statistiska kontor. Ny serie. Årg. VIII. 1916. Sthlm 1917.
- Kommunkalender för Helsingfors stad*. III. 1917. Utg. av Helsingfors stads Statistiska kontor. Hfors 1917.
- Kungl. Kommerskollegium*. Redogörelse rörande svenska fartygs sjöolyckor, anmälda och behandlade hos Kungl. Kommerskollegium 1915. Sthlm 1917.
- Kungl. Kontrollstyrelsen 1915—1917*. En förvaltningshistorisk studie med statsrättslig bakgrund, jämte några kommentarer ur moralisk synpunkt, utg. af Förbundet för medborgarfrihet. Sthlm 1917.
- Meddelanden från Handelskammaren i Geste*. 1917. H. 1. Geste 1917.
- Nationaløkonomisk Tidsskrift*, utg. af Nationaløkonomisk Forenings Bestyrelse. Red. EINAR COHN. 1917. H. 2—3. Kbhvn 1917.
- Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri*, utg. af Letterstedtska Föreningen. Red. OSCAR MONTELIUS. 1917. H. 4. Sthlm 1917.
- Samling av anmäl. till sjukkasseregistret*. 1915. N:o 5. 1916. N:o 2—3. Sthlm 1917.
- Samling av anmälningar till understödsföreningsregistret*. 1915. N:o 5. 1916. N:o 2—3. Sthlm 1917.
- Skogen*. Populär tidskrift, utg. av Svenska Skogsvårdsföreningen. Arg. 4. H. 6—8. Sthlm 1917.
- Skogsvårdsföreningens tidskrift*. Årg. 15. H. 4—8. Sthlm 1917.
- Social Tidskrift*. Årg. XVII. H. 6. Sthlm 1917.
- Sociala meddelanden*, utg. av K. Socialstyrelsen. 1917. N:o 5—6. Sthlm 1917.
- Statistisk månadskrift*, utg. av Stockholms stads Statistiska kontor. Årg. XII. H. 5—6. Sthlm 1917.
- Statsøkonomisk Tidsskrift*, utg. av Bestyrelsen for den Statsøkonomiske Forening. 1917. H. 2—3. Kria. 1917.
- Stockholms Handelskammares årsberättelse för år 1916*. I. Sthlm 1917.
- Stockholms kommunalkalender 1917*. Årg. XI. Utarbetad av Stockholms stads Statistiska kontor. Sthlm 1917.
- Stockholms stads statistik*. V. Byggnader och bostäder. Nionde allmänna bostadsräkningen i Stockholm den 31 dec. 1915. — XI. Handel och sjöfart 1915. — XII. Fabriker och hantverk 1915. Sthlm 1917.
- Sveriges officiella statistik*. Befolkningsrörelsen 1901—1910. Av Kungl. Statistiska centralbyrån. Sthlm 1917.
- Tiden*. Månadskrift för socialistisk kritik och politik. Red. HJALMAR BRANTING och GUSTAV MÖLLER. 1917. N:o 6. Sthlm 1917.
- CASSEL, GUSTAV, Dyrtid och sedelöfverflöd. P. A. Norstedt & Söners förlag. Sthlm 1917.
- GOSCHEN, GEORGE, Läran om utländska växelkurser. Översättn. från originalets fjortonde upplaga jämte en inledning av LEON SAY. Andra svenska upplagan, utgiven och försedd med ett tillägg av I. HECKSCHER. P. A. Norstedt & Söners förlag. Sthlm 1917.
- MOKRZYŃSKI, JOSEF, Polens ekonomiska krafter. Med förord av KARL T. PETANDER. Sthlm 1917.
- PALME, SVEN, Staten och försäkringsväsendet. Tre föreläs. vid försäkringsfören:s utbildningskurser för försäkringstjänstemän mars 1917. Sthlm 1917.
- REXIUS, GUNNAR, Studier rörande striden om finansmakten under Karl XIV Johan. (Skrifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 18: 1). A.-B. Akademiska Bokhandeln. Uppsala 1917.
- THÖRNBERG, E. H., Samhällsklasser och politiska partier i Sverige. P. A. Norstedt & Söners förlag. Sthlm 1917.
- WICKSELL, ANNA, Där skiljedom icke räcker till. (Svenska Fredsförbundets skriftserie. XVIII). Lund 1917.
- ÖRNE, ANDERS, Hur bör kooperationen beskattas? Kooperativa Förbundets förlag. Sthlm 1917.

Brand- och Lif-
försäkringsaktiebolaget

 SKÅNE

 Malmö

≡ Samtliga fonder 31 1917 ≡
öfver 38,000,000 kr.,

däraf garantifondsförbindelser. 10,800,000 kr.

■ ■ ■

Meddelar **brand-** och **lifförsäkringar.**

■ ■ ■

För bolagets lifförsäkringsrörelse gälla nya, af Kungl. Maj:t i Nov. 1910 fastställda grunder, innebärande ytterst tidsenliga och liberala försäkringsvillkor. Bolagets nya perspekt af 1911 innehåller en rikedom på försäkringskombinationer, delvis för vårt land nya, och tillhandahålles på begäran hos bolagets agenter.

■ ■ ■

≡ Lifräntor ≡ Pensioner ≡